

NORDISK REVY

tidning för vetenskaplig kritik och universitetsangelägenheter

under medverkan af

Proff. O. J. Alin, H. N. Almqvist, P. T. Cleve, J. Hagströmer, S. E. Henschen, H. H. Hildebrandsson, L. F. Leffler, C. G. Lundquist, C. R. Nyblom, U. R. F. Sundelin; Adj. P. A. Geijer; Labor. M. G. Blix; Docc. J. E. Berggren, H. Bergstedt, K. H. Blomberg, S. J. Boëthius, A. L. Bygdén, O. A. Danielsson, D. Davidsson, J. A. Ekman, A. Erdmann, H. G. Hjärne, O. V. Knös, J. A. Lundell, A. N. Lundström, A. F. Schagerström, J. H. E. Schüek, S. A. H. Sjögren, A. L. A. Söderblom, J. H. Théel, P. J. Vising, O. Widman; Jur. kand. C. O. Montan; Bibl.-amann. C. H. E. Lewenhaupt, E. H. Lind, C. G. Stjernström; Fil. licc. A. Bendixson, H. von Feilitzen; Fil. kand. R. Arpi m. fl.

utgifven af

Docenten **Adolf Noreen**, Upsala.

K. Möllersvärd's förlag.

Teologi.

Acta Thomæ græce partim cum novis codicibus contulit partim primus edidit latine recensuit præfatus est indices adjecit **Max Bonnet**. Supplementum codicis apocryphi I. Lipsiæ in ædibus Hermanni Mendelssohn. 1883. Pris 5 Mark.

Af den samling apokryfiska skrifter, hvilken här namnet *πράξεις* eller *περίοδοι τῶν ἀποστόλων*, utgöra Acta Thomæ en del. Dessa skrifter stodo i högt anseende hos Manicheerna och vissa gnostiska sekter, hos hvilka de lästes vid sidan af eller i stället för våra kanoniska. I Acta Thomæ har man ock trott sig kunna uppvisa dels Manicheiska dels gnostiska element. Men hvad som blifvit åberopadt såsom manicheiskt är icke något för Manicheismen uteslutande egendomligt, utan återfinnes äfven i äldre gnostiska system, och det är så mycket mindre skäl att anse dessa Acta innehålla manicheiska beståndsdelar som i dem åtskilligt förefinnes, hvilket icke öfverensstämmer med manicheiska läror och bruk. Men härtill kommer äfven den mycket viktigare omständigheten, att man har anledning att tro dem datera sig från tiden före manicheismens uppkomst. Deras innehåll är emellertid mångenstädes af den beskaffenhet, att det kunnat göra dem kära för manicheerna. Men hvad däremot beträffar de gnostiska elementen, så är det obestriddigt, att Acta Thomæ innehålla sådana. Tydligast visar sig detta i den i syriska texten förekommande hymnen om själen, hvilken från ljusriket sändes ned till jorden — till Egypten — för att hämta en af ormen bevakad pärla. — Hvad författaren till Acta Thomæ angår så uppgifves en Leucius Charinus såsom författare icke blott till dessa, utan till hela samlingen af *περίοδοι τῶν ἀποστόλων*. Om dennes personlighet förekomma endast mycket dunkla meddelanden, och man har än gjort honom till en

lärjunge af aposteln Johannes än af Mani, ja, man har förmodat att han rent af skulle vara diktad, hvilket likväl icke synes vara sannolikt. Hvad åter angår tiden för uppkomsten af dessa Acta så anser den nyaste kritiken dem vara författade *inmot midten af 3:e århundradet*. Huruvida de ursprungligen äro skrifna på syriska eller grekiska anses icke med säkerhet kunna afgöras.

Hvad som åt den af Professor Max Bonnet utgifna editionen af Acta Thomæ tillförsäkrar ett bestående värde är den omständigheten, att han i den samma gifvit oss dessa Acta i en *fullständig* grekisk text. I nationalbiblioteket i Paris har han nämligen i Cod. Paris. gr. 1510 upptäckt en sådan text, och hvad som i den af Thilo 1823 och Tischendorf 1851 utgifna grekiska texten fattades, visar sig nu utgöra något mera än hälften af den text Bonnet här offentliggjort. I den anförda codex var emellertid ungefär hälften af ett blad borttryckt; men vid granskning af Cod. Paris. gr. 1485 upptäckte Prof. Bonnet bland några fragment af den grekiska texten ett enstaka blad, genom hvilket den sålunda uppkomna luckan genom en lycklig tillfällighet kunde fyllas. — Men Prof. Bonnets förtjänst i närvarande arbete inskränker sig icke blott till det nu anförda. Genom en noggrann jämförelse mellan flere i samma bibliotek förefintliga codices, hvilka innehålla text till Acta Thomæ, har han nämligen dessutom lemnat ett textkritiskt material af stor betydelse. — Utom den grekiska texten, som upptager 95 sidor, innehåller närvarande edition: Miracula B. Thomæ pag. 96—132 samt Passio Sancti Thomæ Apostoli pag. 133—160; förteckning öfver citat eller reminiscenser från de kanoniska skrifterna pag. 161—163; grekiskt ordregister pag. 164—185 och latinskt pag. 186—220.

På de frågor rec. inledningsvis vidrört har Prof. Bonnet icke ingått. Hvad han därom kunnat meddela skulle utan tvifvel hafva varit af stort intresse. Men hvad man

framför alt hade kunnat önska är emellertid att han lemnat förklarande anmärkningar till texten på sådana ställen, där den samma innehåller svårfattliga gnostiska uttryck och åskådningar. Sådana anmärkningar hade varit väl behöfliga t. ex. på sidan 24 i drakens svar på apostlens fråga: *ἐπέ μοι, ποίας σποράς καὶ ποίου γένους ὑπάρχεις;* äfvenså i apostlens bön pag. 88 ff.

J. E. B.

Skrefsrud, L. O., Basis er vor Kristentro. Svar till professor Fr. Nielsen. Kjøbenhavn. Lehman & Stages Forlag. 1883. 98 sid. oktav.

I denna lilla goda skrift bemöter författaren, som själf är hög frimurare, prof. Nielsens i utgifna broschyrer, "Frimureriet i Norden" och "det Nordiske Frimureri og Historien", gjorda anfall på det nordiska frimureriets religiösa ståndpunkt. Gentemot Nielsens påstående, att frimureriet i allmänhet, jämväl det i de skandinaviska landen, som är inrättadt efter det s. k. svenska systemet, är i religiöst hänseende deistiskt och rationalistiskt, söker författaren med användande just af samma källa, som Nielsen begagnat, men tydligen mindre noggrant studerat, visa, att det nordiska frimureriets religiösa basis är den kristna tron, sådan hon finnes nedlagd i dopbekännelsen. Frimurarnes otrykta källskrifter, hvilka bäst skulle bevisa denna sak, kan författaren naturligtvis icke citera, men försäkrar: "ved akternes gennemlæsning og min personlige erfaring i Logen véd jag at det nordiske frimureris basis er vor kristentro." Och detta vittnesbörd af en person, om hvilken kristliga bildning och karaktär intet tvifvel kan råda, bör vara tillräckligt öfverbevisande för hvarje motståndare. Emellertid är att märka, det Skrefsrud icke apologetiserar för andra loger än dem, som grunda sig på det s. k. svenska systemet. Hans skrift skall emellertid blifva välkommen icke blott för frimurarna själfva såsom ett medel till deras rentvående i en misstrogen allmänhets ögon, utan ock för mången för positiv kristendom intresserad icke-frimurare, hvilken från logens sida fruktat faror för kyrka och kristendom.

H. D. J.

Insända böcker:

Constantin Constantius den yngre ("en af de små som tro på Kristus"). Skal reformationen fortsættes. Religiös afhandling. Købhn 1883. I Comm. hos Lehmann & Stage.

Hertel, Ludvig, Den nordiske Santhalmission, historisk fremstillet. 1 hefte. Købhn. Lehmann & Stage. 1883. (Utkommer i 6—7 häften à 0,50.)

Juridik.

Les constitutions modernes. Recueil des constitutions actuellement en vigueur dans les divers états d'Europe, d'Amérique et du monde civilisé, traduites sur les textes et accompagnées de notices historiques et de notes explicatives par *F. R. Dareste*, ancien magistrat, avocat à la Cour d'appel de Lyon,

avec la collaboration de *P. Dareste*, avocat au Conseil d'État et à la Cour de Cassation. I (IX + 573 s.), II (678 s.). Paris. Challamel Aîné. 1883. Pris 18 fr.

Det jämförande rättsstudiet står i våra dagar, och detta visserligen med rätta, i högt anseende. Man gör sig stora förväntningar om detsamma så i vetenskapligt, som i legislativt afseende. Därom vittnar bland annat det nit, hvarmed man i de stora kulturlanden befilitar sig om att göra utlandets lagstiftning tillgänglig för forskningen. I Frankrike har särskildt en mycket liflig verksamhet utvecklats i detta afseende. Där består sedan mer än ett årtionde tillbaka ett sällskap för utbredande af kännedom om främmande lands rätt, "la Société de législation comparée", hvars "Annuaire", förutom en utförlig redogörelse för det föregående årets lagstiftning i Europa och Amerika, i öfersättning meddelar nyutkomna lagar af större vikt. Från detta land har ock det betydande arbete utgått, hvars titel ofvan är angifven. Det innehåller en synnerligen rikhaltig samling af olika staters nu gällande konstitutionella lagar, alla, där de ej äro affattade på franska språket, öfersatta till detta språk. För hvarje stat meddelas inledningsvis en öfersikt öfver dess statsförfattnings historia; ej sällan upptagas där jämväl viktigare reformförslag, som för närvarande stå på dagordningen. Själftva lagtexterna äro försedda med noter, hvilka innehålla hänvisningar till andra delar af lagstiftningen, meddelanden om förändringar, som texten undergått, samt upplysningar af historiskt, politiskt eller rättsligt innehåll, ägnade att underlätta uppfattningen af lagstadgandena. Här förutom meddelas för hvarje stat en bibliografi, upptagande nyare lageditioner samt viktigare vetenskapliga arbeten å den konstitutionella rättens område.

Ett arbete sådant som detta har ej varit något lätt företag. Redan anskaffandet och ordnandet af de lagar, som skulle upptagas i samlingen, måste ha mött ej ringa svårigheter. Dessa lagar forskrifva sig från vidt skilda tider (för England begynner samlingen med Henrik III:s Magna Charta af 1225, för Ungarn med Andreas II:s gyllene bulla af 1222) och de flesta af dem ha undergått oupphörliga mer eller mindre omfattande förändringar (den belgiska författningen, hvilken bestått ett halft århundrade utan att undergå den allra minsta förändring, bildar i detta afseende ett sällsynt undantag). Tillförlitliga grundlagseditioner, hvilka upptaga alla bestämmelser af äldre och nyare ursprung, som i närvarande stund äro gällande rätt, existera långtifrån öfveralt. Öfersättningen af lagtexterna (den har städe skett direkt från originalen) har tagit i anspråk en sällsynt vidsträckt språkkunskap, och de historiska inledningarne samt de kommenterande noterna ha fordrat en mycket omfattande kännedom om främmande lands historia samt politiska och rättsliga förhållanden. Att arbetet är godt och pålitligt, därom kan en svensk läsare öfvertyga sig genom att genomgå den afdelning, som är ägnad åt vårt land. Här för borge ock redan utgifvarnes namn. Namnet Dareste är välbekant äfven för andra än franska jurister. *M. R. Dareste*, medlem af Institutet och ledamot af Kassationsdomstolen, är en känd författare å rättshistoriens och den jämförande rättsvetenskapens områden. Man har bland annat af honom några afhandlingar om de gamla nordiska lagarne. Dennes son *M. P. Dareste* är en verksam medarbetare i ofvannämnda "Annuaire", hvarest han meddelat

förträffliga öfversättningar af åtskilliga svenska lagar och förordningar från de senaste åren. I förening med den sistnämde har en anförvant, M. F. R. Daveste, utgifvit nu ifrågavarande arbete.

För att gifva en föreställning om arbetets rika innehåll må i korthet omnämnas hvad som upptages under Sverige. Till en början meddelas en inledning, som lemna en klar och redig öfverblick öfver den svenska statsrättens yttre historia. Härefter följa i öfversättning hela regeringsformen och största delen af riksdagsordningen. Sådana uttryck, hvilka ansetts ej fullt motsvaras af de franska ord, som i öfversättningen användas, återgifvas inom parentes å grundspråket (ett förfarande som iakttagits med afseende å samtliga de öfversättningar, hvilka innehållas i samlingen). I de bifogade noterna redogöres för statsrådets omorganisation 1840 och 1876, för nedra justitierevisionens uppgift, för indelningsverkets betydelse, för skillnaden emellan allmän lagstiftning samt administrativ och ekonomisk lagstiftning, för landets judiciella indelning o. s. v. Den bibliografiska förteckningen upptager, förutom åtskilliga historiska arbeten, Thams Grunddrag till svensk statskunskap, Naumanns Sveriges statsförfattningsrätt och Rydins Svenska riksdagen. Äfven ett par äldre svenska statsrättsliga lagar äro upptagna i samlingen, nämligen 1772 års regeringsform och 1789 års förenings- och säkerhetsakt, hvilka, såsom ännu gällande i Finland, återfinnas under detta land. Under rubriken Sverige—Norge redogöres för riksaktens tillkomst och natur, hvarefter meddelas en fullständig öfversättning af densamma. — Inalles upptager arbetet i öfversättning de konstitutionella lagarne för mer än fyratio land. Icke representerade i denna samling äro åtskilliga mindre tyska stater, de flesta af de schweiziska kantonerna, Turkiet, småstater sådana som Andorra, Monaco och San-Marino, den nordamerikanska unionens särskilda stater, med undantag af Pennsylvanien, det spanska Sydamerikas republiker utom den argentinska, samt flertalet af de engelska kolonierna. Men för alla dessa stater utan undantag meddelas rikhaltiga uppgifter om deras statsrättsliga lagstiftning och literatur.

För hvar och en, som behöfver äga tillgång till grundliga och säkra upplysningar om främmande lands statsrätt, måste detta innehållsrika och omsorgsfullt utarbetade verk vara af oskattbart värde. Priset är i förhållande till verkets omfång billigt och den typografiska utstyrseln innehållet värdig.

J. Hagströmer.

Insända böcker:

Voigt, Moritz, Die XII Tafeln. Das Civil- und Criminalrecht der XII Tafeln. II Band, verl. v. A. G. Liebeskind. Leipzig 1883. X + 845 ss. 8:o. M. 13,60.

A. Liljenstrand, Finlands jordnaturer och äldre skatteväsende. Helsingfors. Frenckel & Son. 6 m.

A. Liljenstrand, De nordiska byggningsbalkarne. Helsingfors. Edlund. 6 m. 80 p.

Medicin.

Byrom Bramwell. Die Krankheiten des Rückenmarkes. Deutsch bearbeitet von Dr N. Weiss. Wien 1882 & 83. 297 sid. 10 rmk.

Få grenar af den praktiska medicinen hafva under de senaste två årtiondena undergått så väsentlig förändring som nervpatologien. Denna utveckling, för hvilken vetenskapen huvudsakligen står i skuld till Charcot, Leyden, Erb m. fl., står i nära samband med de stora framsteg, nervfysiologien och nervsystemets anatomi under samma tid gjort. De större arbeten, som redogöra för vetenskapens nuvarande ståndpunkt med afseende å nervpatologien, äro alt för vidlyftiga för att kunna brukas af den praktiske läkaren, som ofta blott äger korta stunder af dagen lediga till studier. Man måste därför med glädje hälsa ett arbete, som gör till sin uppgift att lemna en kortfattad, men ändock grundlig öfversikt af den del af nervpatologien, som omfattar ryggmärgens sjukdomar. Det nu anmälda arbetet är ett *mönster af lärobok*. Den redogör för det huvudsakligaste af ryggmärgens anatomi och fysiologi och grunddragen af dess allmänna patologi; vägleder den läkare, som ej haft tillfälle att på någon klinik göra studier öfver fall af ryggmärgssjukdomar, i metoden att göra undersökningen af de sjuka; samt lemna koncisa och ganska fullständiga beskrifningar på de olika sjukdomsformernas etiologi, diagnostik och behandling. De talrika (134 stycken) än schematiska, än åter naturtrogna figurer, som finnas i texten eller å kromolitografier, äro i hög grad ägnade att göra boken lättfattlig och praktiskt användbar. Arbetet kan således med skäl förordas åt den läkare, som vill beträda ryggmärgssjukdomarnas område, som för blott få år tillbaka var till stor del en terra incognita. — Bokens pris, 10 mark, är billigt.

S. E. Henschen.

Insända böcker:

Seiffert, Otto, Untersuchungen über die Wirkungsweise einiger neuerer Arzneimittel. Würzburg 1883. Stahels Buchh.

Flesch, H. Untersuchungen über Verbrecher-Gehirne. 1. Würzburg 1883. A. Stuber.

Fourmier, A. Syfilis och äktenskap. Öfvers. af K. Malmsten. Sthlm 1882. W. Bille.

Braun, Max, Die thierischen Parasiten des Menschen. VIII + 233 ss. Würzburg, A. Stuber.

Braun, Max. Zur Entwicklungsgeschichte des breiten Bandwurmes. 56 ss. 3 tafloer. Würzburg, A. Stuber.

List, Edm., Sechs Vorträge aus dem Gebiete der Nahrungsmittel-Chemie, 64 ss. Würzburg, A. Stuber.

Literaturhistoria.

Grosart, Alexander B., The Life and Complete works in Prose and Verse of Robert Greene,

M. A. In twelve volumes for the first time collected and edited with notes and illustrations etc.

Robert Greenes dramatiska arbeten hafva väl utgått i flere upplagor, men hans prosaiska skrifter hafva hittills varit nästan okända. I The Old Bookcollectors Miscellany, Arcaica, Arbers Student's Library, Hazlitts Shakespeare's Library och några andra sammelveck har väl ett eller annat arbete upptagits, men någon samlad upplaga har ännu ej förekommit, ehuru det i detta fall hade varit mer än önskvärdt, då dessa prosaiska skrifter vanligen äro unika rariteter hvilka saknas i de offentliga brittiska biblioteken. Deras värde är dock särdeles stort. Utom att de tjäna att sprida kunskap om en af Englands yppersta dramaturger, kasta de äfven ett ljus öfver många intressanta företeelser inom detta Englands perikleiska tidevarf, såväl arkeologiskt som rent literaturhistoriskt. (Exempelvis striden mellan Greene, Harvey och Nash, affattningsåren af Tamburlaine och 3 Henry VI, källan till Vintersagan o. s. v.) Dessutom äro de viktiga såsom representanter för en nästan alldeles uppmärksamman gren af denna tids literatur, novellen. Med undantag af Lillys Euphuus och de berättelser, som legat till grund för Shakspeares dramer (bland dem Greenes Pandosto) har nästan intet af denna konstart omtryckts i våra dagar. Denna brist har delvis afhjälpts af Grosart, som i tolf band utgifvit Greenes prosaiska skrifter, förträffligt redigerade som man kan vänta af denne samvetsgranne kännare af den elisabethska literaturen. Skada är blott, att han gifvit vika för bibliomaniens sirenstämma och endast låtit sitt omtryck utgå i 50 exemplar, hvilket naturligen betydligt förringat värdet af publikationen. Första delen är ännu ej utkommen, men skall innehålla en monografi, författad af professor Storozhenko. Denna har visserligen förut varit tillgänglig på ryska och rönt mycket erkännande af dem, som varit i tillfälle att taga kändedom därom, men för flertalet har naturligen språket lagt hinder i vägen för begagnandet. En öfversättning är därför särdeles kärkommen och i detta fall desto mera, som den lär blifva en förbättring af det ryska originalet. Af föregående Greenebiografier är det endast Dyces som förtjänar uppmärksamhet, och Bernhards senast utgifna lefnadsteckning är endast en ganska klen kompilation däraf. Jämte Greenes prosaiska skrifter håller Grosart på att utgifva Nash's, Harveys, Whetstones, Deckers och Hobys skrifter samt Sidneys prosaarbeten. (Dennes verser äro förut publicerade af Grosart i Fuller Worthies Library). Tillsammans komma dessa arbeten att bilda en serie (35 volymer) under namn af Huth Library, så kalladt efter den nyligen aflidne store boksamlaren, i hvilkens fabulöst rikhaltiga bibliotek de flesta af dessa rariteter finnas.

H. S.

Österländska språk.

Dieterici, Fr., Arabisch-Deutsches Handwörterbuch zum Koran und "Thier und Mensch", Leipzig 1881. Hinrichs'sche Buchhandl.

Behovet af ett speciallexikon till koranen har länge varit känt men i synnerhet på senare tider mera märk-

bart framträdande, då arabiska språkets vikt för hebreiskan och dess därmed sammanhängande betydelse för det exegetiska studiet alt mer och mer kommit till erkännande. Det är därför med verklig glädje vi hälsa ett arbete af dylik art som ofvanstående, hvilket framför sin föregångare "Dictionary of the Koran by Penrice 1873" äger det företrädet, att det i bokhandeln är tillgängligt för nära nog fjärdedelen af det engelska lexikonets pris (5 Mark och 50 Pf.) — Detta är så mycket mera beaktansvärdt, som det med afseende på godhet och fullständighet står Penrice's arbete föga efter och tillika som titeln utvisar äfven tjänar som glossarium till ett annat arabiskt verk. — De små anmärkningar vi kunna göra mot Dieterici's förtjänstfulla arbete angå dels fullkomligt utlemnande af några i koranen förekommande ord eller ofullständigt återgifvande af deras tyska betydelse, dels egentliga fel. Till den förra gruppen höra t. ex.: *gabbarun* = "gewalthätig, mächtig" kan i plur. heta lika så väl *gabbârûna* som *gabâbiratun*, och den förstnämnda formen är till och med den som *uteslutande* förekommer i koranen. På *sa'ala* står blott betydelsen "bitten" men icke "beten" upptagen; likaledes fattas i 6:te artformen öfversättningen "für ein. beten". Hvad ordet *salima* beträffar har Diet. förbisett, att det i 2:a artf., construeradt med *calâ*, äfven kan betyda "sich Jemandes Entscheidung unterwerfen" (se Freytag: se submittere alcis arbitrio). Bland de uteglömda orden märkas bland andra *kubulân* = "vor Jemandes Augen" och *makâna* = "anstatt, statt." Formerna *ra'ufa* finns visserligen, men *ej* i koranen, där heter ordet *ra'afa*. Vid *buk'tânun* = "Verleumdung" torde äfven betydelsen "Schandthat" kunna tillsättas, ty öfversättningen "Verleumdung" ger på de flesta ställen ingen mening.

Som direkta fel påpeka vi t. ex: Formerna *sawija* i st. f. *sawâ*. *Bahîmatun* öfversättes med Einhufer och *nacamin* med Zweihufer; när sedan som t. ex. Suran 5 v. 1. båda orden förekomma på en gång *bahîmatu' l'-ancami* skulle de således återgifvas med "Einhufer unter den Zweihufern" (!). Det förra ordet är derför lämpligast att öfversätta med "Thier" (se Freytag angående *bahîmatun*: i Quadrupes et tale in aqua vivens vel omne animal sine discrimine). *Bahîmatu'l-ancami* blir följaktl.: "Thiere unter den Zweihufern" — Några små oriktigheter utom dessa ha vi äfven noterat, men utrymmet tillåter ej att här införa dem. Vi sluta vår anmälan med att på det varmaste rekommendera boken åt alla, dem för hvilka bekantskapen med det arabiska idiomet är ny och som på möjligastekorta tid vilja förvärfva insikt uti detsamma.

A-n Hacklin.

Klassiska språk.

Müller, K. K., Eine griechische Schrift über Seekrieg zum ersten Male herausgegeben und untersucht. Würzburg 1882. 53 sid. 8:o.

Ofvan anförda grekiska skrift om sjökriget är af utgifvaren upptäckt i en Milanos Bibl. Ambrosiana tillhörig och under signaturen B. 119 sup. förvarad pergamenthandskrift. Den föreligger tyvärr endast i fragmentariskt skick; ty så väl början som slut saknas. Det bibehållna utgör dock tydligen skriftens hufvudsakliga del, hvilken i en redig och lättfattlig framställning afhandlar åtskilliga af sjökrigets

detaljer. Utförligt behandlas i synnerhet den egentliga sjötaktiken eller sättet för flottans ordnande till sjöstrid med hänsyn till olika lokala förhållanden och öfriga därvid förekommande omständigheter. Författaren är tydligen en med sitt ämne väl förtrogen fackman, och den lilla skriften kan med alt skäl hälsas såsom en värdefull tillökning till den synnerligen fattiga literaturen angående det grekiska sjökriget. Till den grekiska skriftens text, hvilken i den trykta upplagan fyller något mer än 14 sidor, bifogar utgifvaren i tre kapitel sina undersökningar: 1) Om handskriftens öfriga, af arbeten rörande krigsväsendet till lands och sjös bestående, innehåll, 2) Om dess förhållande till andra handskrifter af samma slag och 3) Om den nu af honom utgifna skriften, hvilken han med stöd af dels sakliga dels språkliga kriterier anser vara författad i 5:te eller 6:te århundradet e. Kr. och måhända utgöra en del af ett i ofullständigt skick bibehållet större krigsvetenskapligt verk af en ej namngifven byzantinsk författare. Dessa undersökningar äro onekligen förda med skarpsinne och fyndighet, ehuru de visserligen icke förmått att åt de mötande och delvis mycket invecklade frågorna gifva en fullt öfvertygande lösning.

A. M. Alexanderson.

Kinch, C. F., *Qvæstiones Curtianæ criticae.* København 1883. 108 ss.

Författaren börjar med en redogörelse för de olika Curtius-handskrifternas ålder och inbördes förväntskap. Enligt honom är Codex Parisinus, som, ehuru sedan lång tid tillbaka betecknad såsom synnerligt gammal och god, dock först af Hedicke användts för text-recensionen och, efter det Eussner uppvisat dess hela värde, af Vogel lagts till grundval för densamma, hvarvid dock äfven han ej alltid låtit den komma till sin fulla rätt gentemot de fem af Zumpt begagnade codices, stamfadern för alla de, såväl fullständiga som fragmentariska, handskrifter, hvilka ännu finnas i behåll; och äfven för de af Modius använda, hvilka sedan ej återfunnits, anser han sig böra antaga en archetypus, då i alla hänseenden likartad med Codex Parisinus, så att deras förlust ej är särdeles att beklaga. Å andra sidan är det onekligt, att de yngre och sämre handskrifterna på sina ställen kunna uppvisa den riktiga läsarten, under det Codex Parisinus har den oriktiga; hvilket förhållande, då förbättringarna äro af den art, att de ej kunna anses hafva tillkommit genom fri konjektur, tvingar oss till det antagande, att rättningen af dessa handskrifter verkstälts medtillhjälp af någon gammal, till sitt ursprung af den Parisiska oberoende Codex. På grund häraf uppställer nu författaren den regeln att, äfven om, då det i allmänhet gäller att fastställa texten, Codex Parisinus ej kan anses vara ensam tillräcklig, utan hänsyn äfven måste tagas till de sämre handskrifterna, så måste i de fall, där ingen handskrift har det rätta och konjektur således blifver nödvändig, man alltid gå tillbaka till den förra såsom erbjudande det mest ursprungliga, då det knappast är sannolikt, att i de öfriga handskrifterna den förderfvade läsarten från Codex Parisinus skulle utbytts mot en annan, likaledes förderfvad, från den vid korrigeringen använda codex.

Denna åsikt, för hvilken redan i inledningen åtskilliga bevis andragas, har dock att bestå sitt egentliga prof, då författaren öfvergår till behandlande af de korrumpierade ställen, hvilkas emending han angifver såsom sitt arbetes

hufvuduppgift. De emendationer hvilka författaren här i stort antal framlägger, tyckas också i själfva verket i hög grad tala för riktigheten af hans förutsättning; nästan alltid är det codex Parisinus som, efter en ofta helt obetydlig förändring, förhjälp oss till den af meningen fordrade läsarten. Dessa emendationer visa för öfrigt, att vi här hafva framför oss en väl skolad och öfvad kritiker, med skarpt öga för skadorna i texten och fin och varsam hand vid deras helande. Naturligen kan vid en sådan massa af ställen, som författaren behandlar, och af hvilka många sedan gammalt vållat kritikerna hufvudbry, framgången icke alltid hafva varit densamma; vid sidan af ändringar, som äro att anse såsom obetingadt lyckade, träffar man sålunda äfven en och annan, som måste väcka berättigade tvifvel; men äfven där man ej kan vara fullt ense med författaren om sättet att lösa svårigheten, måste man skänka honom sitt erkännande för den grundlighet och klarhet, hvarmed han framhåller och blottar densamma. Vi hålla före, att författaren här lemnat ett synnerligt godt och värdefullt arbete, hvars verkan bör komma att spåras i alla framtida upplagor af Curtius.

C. E. S.

Romanska språk.

Edström, A. E., *Studier öfver uppkomsten och utvecklingen af fornfranskans e-ljud i betonad stavelse.* I. Akademisk afhandling. 124 s. 8:o. Uppsala 1883.

Inom den romanska språkforskningen ha under de senaste åren flera viktiga fonetiska frågor hufvudsakligen dryftats och bearbetats i de numera talrika facktidskrifterna i ämnet. Härvid har det då vanligen tillgått så, att en författare på grund af nya iakttagelser i en fonetisk fråga bildat sig en åsigt, som han skyndat att för allmänheten framlägga i en tidskrift. Detta har föranlett andra att anställa och meddela vidare undersökningar, som i någon mån modifierat de först framlagda resultaten. På detta sätt har ett slags offentlig literär diskussion uppstått, som varit lifvigare och räknat flera interlokutörer, i den mån ämnet varit tilldragande. En sådan fråga af stort intresse är den om e-ljudens utveckling i franskan, hvilken också nu en tid bortåt varit föremål för forskares undersökningar och framkallat en lång serie af olika förklarings-sätt och utredningar, som för allmänheten blifvit framlagda ej blott i de många tidskrifterna utan äfven i böcker och broskyrer. På kort tid har sålunda det franska e-ljudet fått en lång och vidlyftig literatur, som ofta med stort besvär måste från skilda håll hopletas. Utgifvaren af denna afhandling har därför gjort många en god tjänst, då han företog sig att ordna och sammanfatta alt, som skrifvits i detta ämne sedan 10 år tillbaka, då frågan först kom på dagordningen. Denna uppgift är vida svårare, än man a priori är böjd att antaga, ty dels äro de uttalade meningarne många och divergerande, dels har först under diskussionens lopp alt det material, som den äldsta franska literaturen ger vid handen, småningom framdragits i ljuset. Ehuru e-ljudet i franskan ingalunda kan sägas ännu ha fått sin fullständiga historiska utredning, är dock tiden ej illa vald att ge en sådan sammanfattande framställ-

ning af hvad som hittills blifvit gjordt därför. Det tyckes nämligen, som skulle alt vara undangjordt, som på vetenskapens närvarande ståndpunkt kan åstadkommas till frågans lösning, så att man tillsvidare får nöja sig med det skick, hvori den nu befinner sig. Med en behaglig och lättläst stil har förf. först redogjort för den moderna franskans *e*-ljud och deras fördelning i språket, hvarefter han med god reda och sakkämedom i kronologisk ordning gifvit en klar framställning af de olika författarnes inlägg i frågan och särskildt framhållit i hvad mån hvarje sådant nytt inlägg innebär ett bidrag till frågans fullständigare lösning; på de sista 25 sidorna har han slutligen gifvit en kort historik af hvarje särskildt *e*-ljuds uppkomst och utveckling i fornfranskan enligt de olika därför framställda meningarne. Som arbetet i alla dess delar är utfördt med samvetsgrann fullständighet, vill ref. endast i några få speciella fall göra några påminnelser. — S. 9, n. 1. Förf. tyckes här antaga, att en vokal ej kan afficiera en annan utan att först afficiera mellanliggande konsonant, då sådan finnes. Att detta ej är nödvändigt, torde bland annat visas däraf, att i fornitalienska dialekter t. ex. det demonstrat. pron. *questo* i n. pl. hette *quisti*, där således plur. *i* afficierat stammens *e*, ehuru man svårigen här kan antaga palatalisering af det mellanliggande *st*. I sådana fall visar sig den psykologiska förklaringen ofta naturligare än den fysiologiska. — S. 13. Som ett intressant bevis på olika grader af örats finhet i perception anför förf. den omständigheten, att Prof. Paris anser en bestämd skillnad förefinnas mellan de båda *e*-ljuden i *montai* och *monté*, som däremot afgjordt förnekas af andra franska fonetici. Den allmänhet, som i sista hand bestämmer, huru ett ord bör uttalas, har således absolut samma ljudbild af de båda orden och kan följaktligen ej håller i uttalet skilja mellan dem, hvarföre Prof. Paris i detta fall väl snarare själf gör en uttalsskillnad, som de flesta underlåta, än han hos dem hör en ljudskillnad, som de själfva ej kunna uppfatta. I ett och samma språk eller landsmål är det först när ett ljud befinner sig i olikartad omgifning, som ett fint öra kan däraf uppfatta konstanta nyanser i andras uttal, som de själfva ej märka. Man kan t. ex. omedvetet göra en konstant skillnad i uttalet af *ä* i *här* och *tät*; däremot uttalar man t. ex. *ref* och *räf* absolut lika, om man ej själf mellan *e* och *ä* kan förnimma någon ljudskillnad. — S. 16, n. 3. Det tonlösa *e*, som efter vissa konsonantgrupper intar den plats, som i det latinska stamordet intogs af en vokal, som annars eliderats, anser förf. som ett slags svarabhakti-vokal. Enklare och mera med ordens historia öfverensstämmande tyckes det antagandet vara, att konsonantgruppen hindrat vokalens fullständiga försvinnande. — S. 68, n. 1. Förf. ger här en väl långsökt förklaring af hvad Prof. Ten Brink egentligen afser med termen "Erhöhung". Då en Brink vid förklaringen af det faktum, att lat. *a* i franskan skridit till *e*, ej vill tillgripa antagandet af refraktion, återstår knappast något annat än att antaga ett ljudets successiva stigande i riktning mot *i*, hvaraf han efter Brücke med *a^e* betecknar första stadiet. En sådan "Erhöhung" behöfver således ej för honom innebära annat, än att det ifrågavarande *a*-ljudet från början uttalas med en dragning åt *e* till, som sedan vidare fortgått. Om en Brink verkligen haft i tankarna Scherer's teori för den ursprungliga grunden härtill, hade han säkerligen med nå-

gra ord antydtt detta. — Slutligen får ref. uttrycka sin tacksamhet för det vänliga, ehuru från hans sida tämligen oförtjänta omnämmandet i företalet.

P. A. Geijer.

Nyrop, Kristoffer. Den oldfranske Heltedigtning. (Histoire de l'épopée française au moyen age, accompagnée d'une bibliographie détaillée.) Forøget Ud-gave af en med Universitetets Guldmedalje prisbelønnet Afhandling. København. Reitzel. 1883 (Heilbronn, Henninger; Paris, Vieweg) gr. in 8:o XI, 491 sidd.

Under ofvanstående titel har denna sommar utkommit en både omarbetad och tillökad upplaga utaf en afhandling öfver ett af Köpenhamns universitet 1881 uppställt ämne: "Öfversikt af den fornfranska hjältediktningen i alla dess förgreningar." Förf. säger själf (s. 417), att han afsett att skriva en praktisk handbok, ämnad på samma gång för specialister och för den stora allmänheten, och denna vanskliga uppgift har han på ett synnerligen förtjänstfullt sätt löst. Hans arbete utmärker sig näml. lika mycket för fullständighet, som för sin öfversiktliga uppställning och lättlästa form.

Utur den snart öfversködliga litteratur af allmänare arbeten och specialundersökningar, hvilken behandlar de franska epopeerna (och på hvilken här lemnas en för alla romanister välkommen förteckning), har förf. utdragit och framlagt hufvudresultaten, och uti omtvistade frågor, såsom om förekomsten af provenç. epos, om kelt. elementet i Artussagorna, om de svärförklar. "*couplets similaires*," m. m., m. m. har han orädd bildat sig en mening och oftast gifvit skäl för densamma. Hvad därefter vidkommer uppställningen, så särskiljer N. uti franska hjältediktningens hist. utveckling, som först (s. 1—62) skildras, blott tvänne perioder, blomstringens och förfallets, under det Gautier antog tre, ställda i sammanhang med olika regenters uppstigande på tronen, G. Paris ock tre, omfattande de folkl. episka dikterna, de omarbetade eller icke direkt på tradition hvilande och de cykliska, samt d'Héricault ända till fem, motsvarande de fem årh., under hvilka Nordfrankrikes *chansons de geste* fortlefde. I den därpå (s. 63—263) följande redogörelsen för hvar och en af de särskilda dikterna följer N. äfvenledes en enklare indelningsgrund än föregångarna, på samma gång han behandlar flere diktgrupper än de. Efter det förf. sedermera (s. 264—284) berättat de fr. hjältediktternas vandring i den europeiska litteraturen och i en sista afdeln. af sin bok (s. 285—408) framställt deras literära och kulturhist. betydelse, afslutas verket (s. 409—491) med dels stamtafflor för de förnämsta episka ätterna, och dels fyra alfabet. ordnade register, näml. två bibliografiska — det ena allmänt, det andra öfver till hvarje särskild dikt hörande lit. — samt sak- och namn-register. Hvad till sist framställningen angår, så kunde man vara frestad att på detta arbete tillämpa det omdöme, dess förf. själf faller om någon namnlös medeltidsdiktares stil, att det utmärker sig "netop ved sin ukunstlede Lige fremhed". Och lika väl som förf. lyckats hålla sig fjärran från torr pedantism, lika lyckligt har han undvikit å ena sidan den blinda entusiasmen, och å andra det halft ironiska framställningssätt, man likaledes någon gång finner hos en eller annan fransk lit.-historiker, som liksom fruktar att synas taga sitt ämne för mycket på allvar.

Några ojämnheter och smärre förbiseenden torde nu få påpekas, och ett par om ock oviktiga anmärkn. torde därjämte här få plats. Med den flerstädes (utom i registren) omnämnda dikten *Enfances Charlemagne* kan icke ss. hos Gautier (Ep. III²: 3, not. 30, 31, 32, 40; Rol. 1872 II: 51) menas den fr.-venet. *Karleto* — Karls trogne tjänare heter näml. ej där *David* (s. 364) — utan är det *Mainet*, som åsyftas; men om detta är den enda (franska) dikt, i hvilken vi se Karl den Store uppträda såsom ung man (s. 356), så är det förvillande, att (s. 66) *Mainet* och *Enf. Ch.* nämnas ss. tvänne skilda dikter. (Jfr s. 268: *Karleto* = *Mainet.*) S. 238. Den *Nennius* tillskrifna *Hist. Britonum* är antagl. anonym. S. 287—311, Kap. *Trouverer* og *Jongleurer*; man jämföre Doc. Freymonds *Jongleurs und Menestrels*, Halle, 1883. S. 391 rad 3; (Kap. *Metrik*). Sål. t. ex. första versen af *Athalie* oriktig? Ang. några tidsbestämmelser vore att observeras s. 15, *Vita S. Willelmi* enl. N., men ej längre enligt Gautier, från 11 årh.; sedan G. Paris år 1877 uttalat en annan, af N. anförd, åsikt, har G. därefter ändrat sin i 7-de och följ. uppl. af *Roland*. S. 262. Att den unika handskrift, som innehåller *le Roman de Julius Cesar* (berer Årstallet 1280) (jfr *Joly Troie* I, 383: «porte la date de 1280») är till en del oegentligt. (Se *Seitogast, Li Hystore de Julius Cesar*, p. V, anm. 2. S. 123, n. 1): Uti Koschwitz's nya uppl. 1883, af *Voyage de Charlemagne* står ej längre på titelbladet, att den är från XI. årh. (Jfr ock sidd. XIV och XXXII.) Till uppgifter, förf. lemnar om franska hjälte-diktningens förvisso icke öfverdrifvet noggranna topografi, kunna följande upplysningar läggas. Alla *Rolands*-utgifvare och — öfversättare (Michel 1837, Delécluze 1845, Génin 1850, Hertz 1861, Saint-Albin 1865, d'Avril 1867, Michel² 1869) hade identifierat *Cordres* (s. 151) med *Cordova*, men på grund af skäl, som G. Paris uttalade (i *Rev. crit.* 1869, II. 173) förlade Gautier i sina första (sex) upplagor (1872—1876) och på sin *Rolands*-karta, *Cordres* närmare Pyreneerna. I sina senare uppl. har han emellertid frånträtt G. Paris' åsikt att i dessa två namn se två skilda städer, och denna sin forna åsigt har nu äfven slutligen G. Paris själf frångått (se fjolårets okt.-häfte af *Romania*, s. 489.) Ett ännu mera känt, och åtminstone till betydelsen ännu mera omtvistadt geogr. namn är *Roncevaux*. För prins L. Bonaparte's förklaring af ordet (= *vallees des ronces*) hänvisar förf. s. 101, 9. till Rom. 1882, som redogör för en af prins B. insänd uppsats, hvilken tidsskriften förmodar vara ett utdrag ur någon engelsk «recueil»; först denna höst har ifrågakvarande uppsats utkommit uti *Transact. of Phil. Soc. etc.* 1881—2—3, Part. II, 2. ed. with several additions, Append 1; (1)—(4). Hvad slutligen den legend (s. 127) beträffar, hvilken berättar om anledningen till Karls förkärlek för Aachen, som han anlade och där han dog, så var det väl, enligt sagan, i en af de hälsobringande varma källorna, snarare än i en sjö invid denna plats, som den sten föll och ännu är liggande, hvilken ägde den underbara förmågan att draga Karls kärlek till sig.

För registren skulle möjligen en efterskörd kunna hämtas ur bokens rika innehåll. Så saknas exempelvis uti *Aimeri's de Narbonne* släkttregister *Roumans* (s. 138); uti sakregistret upptages t. ex. *Folkeviser*, men ej *Kunstepos* (s. 94, 160, 235, 269); *Marco Polo's* resor, men ej *Sankt Brandan's* odysse (s. 232); *la vielle*,*) men ej *la rote* (s. 236, 296); endast fyra hästnamn, måhända fem svärdsnamn, ett fåtal ortsnamn o. s. v.; och uti hjältenamnsförteckningen möter oss ulven *Papion*, medan en hertig *Emelon* (s. 333) o. a. äro borta (Att s. 488 kol. 2 *Florent* uppgifves vara *Dagobarts* son i stället för *Octavians*, beror på en lindrig inadvartens å därstädes anförda sid. 79).

Vid bibliografierna förutskickar förf. den anmärkningen, att han ej gör anspråk på fullständighet; endast emedan han tyckes vara nära det mål, han ej vågat föresätta sig, kunna följande tillägg vara af intresse. S. 439, F. Brun, *Le Vieu de Vivien*, Paris 1882. S. 441, *Durmart*, se *Jhrb.* XIII: 181—201. S. 448, *Gér. de Roussillon*, récit du IX:e s. d'après les textes

*) För karakteristiska afbildningar af *la vielle* hade (s. 294, n. 2) kunnat hänvisas till ett äldre och för filologen ännu intressantare verk (Lev. de la Rav.) *Les Poésies du roy de Navarre*, Paris 1742 del. I, kap. *L'ancienneté des chansons françaises*, s. 183—262.

originaux . . . par Ed. Clerc, Paris-Besançon 1869 gr. in 8:o 80 sidd. S. 454, Handskrift-aftryck af agn. *Horn* nu utgifvet enligt uppgift i September-häftet d. å. af Lit.—b. S. 456, *Lancelot* (med franska *Chev. de la Char.*) redan före 1850 utgifven af Jonckbloet's Gravenhage 1846, 1849, 2 del. gr. in 4:o. S. 459, Äldre än såväl ed. princ. 1842 af *Ogier*, som P. Paris' uppsats i *Histoire Litt.* XX, 1842, s. 688—701, och hans, af N. anförda artikel i Juli—August-häftet s. å. af B. E. C., är ett af P. P. den 2 Maj 1842 inför franska Institutet hållet föredrag: *Recherches sur le personnage d'Ogier le Danois*, (tryckt af F.—Didot in 4:o, 14 sidd.) S. 466 utlofvar förf. en dansk öfversättning af *la Ch. de Roland*; äfven en svensk öfversättning af samma dikt lär man hafva att hoppas utaf H. af Schultén i Helsingfors. S. 468 må nämnas dels H. Flaschel, *Die gelehrten Wörter in der Ch. de Rol.* Neisse, 1881, dels Vilh. Sundén *Rolands-Sången*. Ak. afh. Lund, 1856, in 8:o, 23 sidd., enär den förbigåts äfven i Bauquier's Bibliogr. rolandienne. Slutl. s. 462. Af *Mousket* har Tobler utg. ett tiotusental verser uti *Mon. Germ. Hist.* XXVI, 1882. *)

C. Wahlund.

Germanska språk.

Western, Aug., Engelsk Lydläro för Studerande og Lærere, VII + 92 s. 8:o. Kristiania, Malling. 1882. Pris 1: 75, kart, 2 kr,

Western, Aug., Engelsk Lydläro för Skoler. 4 + 31 s. 8:o. Ibid. 1882. kart. Pris 0,60.

Författaren af de två förstnämnda arbetena har studerat det engelska språket och speciellt dess ljudlära för tvänne så framstående fonetiker som Mr Sweet och prof. Joh. Storm och enligt den senares vitsord "er der neppe nogen udenfor England, som saa fullstændig har sat sig ind i Skolens (den Bell-Sweetska) Resultater som Hr Western." Vi kunna altså på förhand vänta att i Hr Westerns skrifter finna ett godt arbete, och visserligen blifva ej förhoppningarna gäckade.

Det större arbetet, afsedt för universitetsstudiernas och skollärarnes behof, inledes med "et kort Grundrids af Lydfysiologien", om vokalernas och konsonanternas bildning, särskildt påpekas hvad som yttras om glidljud. Anm. har här blott att erinra om det ej fullt tydliga särhållandet af tonhöjd och expiration, samt att förf. tycks akseptera (s. 12) Sweets enligt annälarens tanke oriktiga uppfattning af dubbel konsonant (jfr Spoken Swedish p. 28 alla 'a-l-l-a'). Den speciella ljudläran sönderfaller i 2 afd., om de engelska språkljudens bildning och om "Bogstavernes Udtale" d. v. s. en mönstring af den herskande ortografien i jämförelse med det verkliga uttalet. Öfveralt har förf. en mängd goda lärdomar att bibringa ej blott i fråga om engelska uttalet, utan äfven om andra språks ljudförhållanden. Särskildt må framhållas hvad förf. säger om "Vocal murmur" och obestämda ("ubetonede") vokaler s. 26—28. Han erkänner flere sådana, hvilka ej hos engelska fonetiker förekomma — möjligen torde man kunna påvisa ännu flera. Finner man i författarens framställning något att erinra — såsom anm. i ett och annat fall funnit, — beror det enligt hans förmenande på det altför stränga fullföljandet af det engelska systemet. Att påpeka något särskildt är ej af nöden.

*) Som förevarande anmälan under själfva sättningen visat sig vara af en längd, som strider mot Revyns hela plan, har senare hälften måst sättas med petit, en oregelbundenhet som läsaren torde benäget ursäktas.

Den mindre boken är, såsom nämdes, skriven för skolungdomen. Förf. söker här att genom en så att säga mer populär jämförelse med norskan klargöra de engelska ljuden. Kortligen sagdt synes förf. ha träffat det rätta måttet af hvad som i detta ämne lämpligen bör meddelas på skolestadiet. Anm. behöfver knappast erinra vederbörande (studerande och lärare) att taga kännedom om dessa arbeten; de äro oundgängliga hjälpmedel. Önskvärdt vore, att man hos oss en dag kunde åstadkomma något dylikt.

Gust. Stjernström.

Berger, L., Det nyhögtyska uttalet i kort framställning. 4+69. s. 8:o. Sthlm. P. A. Norstedt & Söner. 1883. 1 kr.

Samma beröm som kom Herr Westerns nyssnämnda arbeten till del kan visserligen ej tillmätas det förevarande, dock så tillvida bör det ha något erkännande, som det är ett försök att sätta ett bättre i stället för det gamla urbot. De äldre s. k. tyska uttalslärorna af Eimele (Sthlm 1845) och Dieterich (Sthlm 1861) äro visst för längesedan ur handeln och likavisst omöjliga att användas som läroböcker eller låt vara handböcker för läraren. Ingenting var mera af behofvet påkalladt än en dylik hjälpreda, ty i fråga om prononciationen af de tre lefvande språken, som i skolorna läras, torde utan gensägelse det tyska vara styfmoderligast behandladt. I allmänhet kan det uttal, som väl ej bibringas, men rättare tolereras, knappast sägas ha någon egentlig anstrykning af ett verkligt tyskt uttal. Hvad de öfliga grammatikorna meddela om uttalet är otillräckligt. Det förevarande arbetet bör betraktas som en hjälpreda för lärare.

Till mönster för sin framställning kunde förf. gärna ha valt Herr Westerns förstnämnda arbete — anm. vill därmed ej ha sagt, att han behöft adoptera det Bell-Sweetska systemet — ty för att först fästa sig vid anordningen, lemna den åtskilligt att önska. Oaktadt förf. i förordet talar om arbetets "första del, ljudläran", ger han sid. 1 åt hela arbetet öfverskriften "ljudlära" — en sidoordnad rubrik saknas, — hvaremot anm. visst ej har något att invända, blott konstaterar faktum. Under "ljudläran" kommer kap. I, som ej har någon öfverskrift, kap. II. Om kvantiteten, kap. III. Om aksenten. Kap. I sönderfaller i: I. Vokaltecknen och deras ljudvärde. II. Konsonanttecknen och deras ljudvärde. III. Om uttalet af skriftecknen för läpp- och läpptandljuden. VI. (bör vara IV). Om uttalet af skriftecknen för tand- och tandgomljuden. V. Om uttalet af skriftecknen för gom- och strupljuden. Bättre hade varit, om förf. före detta kapitel, som behöft vara betydligt redigare, hade ställt ett, hvaruti han klart och tydligt angifvit de i Tyskan befintliga ljuden och deras bildningssätt.

Hålla vi oss nu till kap. I., hvarmed förf. utan tvivel menar arbetets "första del, ljudläran", så få vi i företalet därom veta, att den "är hufvudsakligen utarbetad efter en följd af uppsatser af Dr August Grabow, hvilka under titeln: "Die dialektfreie Aussprache des Hochdeutschen nach physiologischen, sprachgeschichtlichen und statistischen Thatsachen" offentliggjordes i Herrigs "Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen" årgg. 1875 och 1877", samt att förf. ej aktat "nödigt att annat än tillfälligtvis meddela något om vokalernas fysiologi". Det är en verklig brist i förf:s uppfattning af förhållandet, när han anser obehöfligt att vidare ingå på vokalerna. Skälet lig-

ger måhända mer däruti, att Grabow har bestämt vokalerna musikaliskt, men att blott få veta att t. ex. *a* i *Mahl* är *d*" eller att *ö* i *öfnen* är *fi*" kunde knappast en tysk, mycket mindre en svensk vare sig lärjunge eller lärare vara mycket betjänad med. "Något om vokalernas fysiologi" har anm. för öfrigt ej funnit ett spår till, men väl några antydningar till jämförelse med svenska ljud, hvilka dock delvis äro oriktiga eller otillfredsställande. För *e*-tecknet anges 3 ljud, hvaraf det första får titeln det "stumma", af förf. försedd med citationstecken och (af Grabow) förmodligen lånadt från franska grammatiken, där dock som bekant termen i fråga användes om en bokstaf, ej ett ljud. De ex. förf. anför under 3:dje slaget af *e* (öppet ljud), äro ej lyckligt valda, ty de flesta ha slutet ljud. Svårligen skall förf. finna hemul för *Rede, sehen, seelig, Feder, zehn, Hebe* m. fl. med öppet ljud. Anm. trotsar förf. till och med att finna ett långt öppet ljud före *r* i det bildade uttalet annat än i Östersjöprovinserna och preussiska Polen, där man säger *Mär* (Meer) *sähr* (sehr) väl så "brett och öppet" som *a* i *pär*la. Anm. har visserligen flere gånger hört *tsän* (zehn), *gäben* (geben), men det har ej varit i bildadt folks mun. S. 5 skiljer dock förf. *gäbe* och *gebe*, hvilka emellertid i ganska många, för att ej säga flertalets uttal sammanfalla. Att förf. prålar med gotiska, forn-, och medelhögtyska ord (långods från Grabow) tjänar till intet, då det ej är fråga om en historisk ljudlära, och är här i ett så elementärt arbete, af ingen betydelse för belysningen. Hos Grabow kan det ju försvaras, äfven om ej allt är riktigt, då uppsatsen står i en vetenskaplig tidskrift.

Ehuru nästan hvarenda en af författarens uppgifter rörande vokalerna kunde ge stoff till längre anmärkningar, få vi ej längre dröja härvid. Konsonanterna äro bättre behandlade, emedan förf. hade en fastare botten i Grabows afhandling att stå på. Med ledning af nämnda afhandling har han lyckats ge åtskilliga vinkar om konsonanternas fysiologi. Dock må man bortse från åtskilliga besynnerligheter, som möta äfven här, t. ex. då s. 9 säges, att "*k* i *lack* bildas mycket längre ner i strupen än i *leck*". Nasalljuden äro uppfattade som stötljud. Man torde i öfrigt knappast finna mer än tvänne i hela den fonetiska literaturen, som framställt denna uppfattning: Svahn och Lepsius.* Den förre säger ej något *hvarför*, den senare ger (Standard Alphabet 2 éd. p. 60, noten) ett skäl, som snarare talar mot än för. Om *r* anmärkes riktigt, att det "skorrande *r*" är det allmänaste, äfven om det såsom Bühnen-*r* icke är *comme il faut*. Förf. borde tillika ha påpekat, att slut-*r* är på väg att öfvergå i "Vokal murmur", liksom det i engelskan redan inträdt. I fråga härom hänvisas till en ehuru populärt kåserande, dock intressant upplysande artikel af den bekante ästetikern Fr. Vischer, "Leiden des armen Buchstaben *R* auf seiner Wanderung durch Deutschland" i *Gegenwart* N:o 40, 41 1882.

Till följd af det redan väl mycket anlitade utrymmet måste anm. stanna här, utan att fullfölja granskningen af konsonanterna och de två sista kapitlen. Om förf. i stället för den långa kvantitetsläran s. 27—60, mer än hälften af arbetet, hvilken delvis må anses god, hade meddelat något om expirationen (röststyrkan), hade det säkerligen varit till större nytta. Nu kan man ej värja sig för det intrycket, att kvantitet och styrka blifvit sammanblandade. Om ock

*) Finner senare, att Havet har samma åsikt. *Mém. de la Soc. de Ling.* 2. Paris 1875 p. 74, 75.

sålunda, såsom redan påpekats, första kapitlet, det ojämförligt viktigaste, bör anses mindre tillfredsställande, kan dock arbetet tillsvidare i förbådan på något bättre anbefallas, enär det i alla fall står vida öfver hvad som förut finnes. Det bör man ha all anledning att vänta, att förf., tills en ny upplaga blir behöflig, hunnit göra sig så förtrogen med ämnet, att han då kan lemna en tidsenlig nyhögtysk ljudlära.

Gust. Stjernström.

Arkiv för nordisk filologi, utgivet under medverkan af Sophus Bugge, Nicolaus Linder, Adolf Noreen, Ludv. F. A. Wimmer, Theodor Wisén ved Gustav Storm. Band I, häft 1—3, 1882—3, Christiania, J. W. Cappelen.

Ofvanstående samlingsverk, som är en frukt af de nordiska filologernas sammanträde i Kristiania sommaren 1881, förtjänar synnerlig uppmärksamhet af alla den nordiska språkvetenskapens idkare. Enligt subscriptionsinbjudningen "vil Arkivet innehålla längre och kortare Artikler ved Siden af Anmeldelser og bibliografiske Oversigter og søge at behandle saavidt muligt alle Sider af nordisk Filologi med Hovedvægt paa de Grene, der ikke (som f. ex. nyere Literaturhistorie og Dialektologi) har sine naturlige Organer i særlige Tidsskrifter". Att företaget ledes af dugande män ser man af innehållet i de tre redan utkomna häften. Bland andra smärre artiklar träffas där en undersökning af S. Bugge om betydelsen af Jordanes' Rosomonorum gens samt två literaturhistoriska uppsatser af G. Storm, arkivets utgifvare; A. Noreen har lemnat grammatiska och etymologiska bidrag, L. Fr. Leffler en undersökning om adjektivet *hög* och M. Nygaard en redogörelse för konjunktivens användning i fornnorskan; F. V. Norelius har börjat en serie anteckningar om svenskt språkbruk under 1600- och 1700-talen, samt Stjernström förtecknat skrifter och uppsatser rörande de nordiska språken, som utkommit 1881. Arkivet utkommer med 4 häften stor 8:o om året, och priset är billigt, 6 kr. per årgång (omkring 400 sidor).

A. Sm.

Naturvetenskap.

F. Beilstein. Handbuch der organischen Chemie. Hamburg und Leipzig. Verlag von Leopold Voss. 1883. 2 Bände.

För närvarande finnes väl knappast någon vetenskap, som är föremål för ett mera lifligt och mångsidigt studium än den organiska kemien. Särskildt räknar Tyskland en sådan mängd flitiga och duktiga arbetare inom detta område, att den med förhållandena obekante därom knappast kan göra sig en föreställning. Följden af denna rastlösa forskning är emellertid, att en utomordentlig mängd fakta snart sagdt hvarje dag hopas till det redan förut stora förrådet. Då nu detta är magasinerat i en oerhörd mängd småafhandlingar, införda i många olika tidskrifter, ofta svår- eller kanske otillgängliga för den enskilde kemisten, så blir naturligen en öfersikt öfver, hvad inom ett visst gebit redan

är utträttadt, en mycket svår sak. En sammanställning af alla vid en viss tidpunkt kända organiska föreningar har därför mycket varit af behovet påkallad, och många försök i den riktningen äro äfven gjorda. De hafva dock alla stött på den svårigheten, att ett verk, som börjat utgifvas, först efter ett eller annat tiotal af år hunnit avslutas och i följd därpå redan länge innan dess varit föråldradt i sina första delar, hvarförutom priset stält sig mycket högt.

Af hvilken betydelse därför det ofvan angifna arbetet är, kan man lätt inse, då det inom ramen af omkr. två tusen sidor innefattar alla analyserade organiska föreningar, som till hvarje häftes (i företaget särskildt angifna) tryckningsdatum blifvit publicerade, då det utkommit fullt avslutat inom loppet af tvänne år, och då priset håller sig inom ett så måttligt belopp som cirka 35 kronor. Detta resultat har blott kunnat vinnas därigenom, att uppställningen blifvit ytterst praktiskt anordnad och manuskriptet i hufvudsak varit i sin helhet färdigt, innan första arket lades i pressen. Arbetet är utfördt med en sällspord noggrannhet, som icke har skytt någon möda. Alla uppgifter äro hämtade ifrån originalafhandlingarna. I hela boken finnes intet citat, som icke före nedskrifvandet blifvit kontrolleradt. Därföre slipper man också här återfinna sådana fel, som annars, en gång inkomna i en lärobok, sedan konsekvent genomgå alla till årtal senare "Lehr-" eller "Handbücher." Öfveralt finnas fullständiga citat angifna. Boken inledes af en särdeles förtjänstfull, kortfattad men innehållsrik och öferskådlig framställning af de vid undersökningar inom organiska kemien nu för tiden i användning varande operationer och apparater, samt af de organiska föreningarnas allmänna reaktioner och förhållanden. Likaledes äro vid hvarje ny grupp föreningarnas allmänna bildningssätt och karakteristiska reaktioner sammanställda.

För hvar och en, som sysselsätter sig med forskningar inom organisk kemi, torde prof. Beilsteins bok blifva oundgänglig. Vi lyckönska förf. till att med så utmärkt resultat hafva avslutat ett arbete, som, enligt hans egen uppgift till anmälaren, medtagit icke mindre än tjugo års tragna ansträngningar, men vi uttala på samma gång den förhoppning, att förf. genom utgifvande af supplementhäften fortfarande kommer att hålla arbetet au niveau med upptäckternas växande ström, ty endast så kan det undgå att inom några år vara — äfven det — föråldradt, endast så kan det i längden motsvara den förtjusning, hvarmed det vid sin framkomst mottagits af forskarne inom organiska kemien.

O. W—n.

Blandade ämnen.

Seuberth, Karl & Moritz. Handbuch der allgemeinen Warenkunde. Ed. 2. Stuttg. 1883. 2 delar 8:o. Pris 12 Mark.

Om man undantager den illustrerade ordbok öfver näringsämnen och handelsartiklar som A. W. Cronqvist för 5 år sedan började utgifva, men hvars utgifvande synes hafva afstannat med 4:de häftet, som utkom för 3 år sedan, finnes ej, så vidt vi känna, någon nyare svensk handbok i varukännedom. Det Seuberthska arbetet bör därför äfven för den svenska allmänheten vara välkommet, ehuru det

naturligtvis ej kan fullt ersätta en svensk handbok i ämnet, då det ej kunnat fästa afseende äfven vid speciellt svenska förhållanden i afseende å varors beskaffenhet, yttre form, användning, inpackning m. m. dyl. som betydligt växlar i olika länder.

Men om man frånser detta, synes Seubert's handbok vara ganska användbar. Den utmärker sig för reda och klarhet i uppställningen, noggrannhet i uppgifterna och synes oss innehålla ungefär hvad man väntar i en dylik för den stora allmänheten, ej för kemister afsedd handbok.

Bäst utarbetad synes oss den första delen, omfattande varor af oorganiskt ursprung, vara. I den allmänna delen, som inleder verket, har visserligen författarens tyska natur i viss mån gjort sig gällande, i det jämte några saker, som där äro på sin plats, såsom en redogörelse för olika areometrar, tabeller för reduktion af gradtal på olika areometrar till specifika vikten m. m., åtskilligt, som saklöst kunnat vara borta, finnes sammanhopadt. Så finner man där några sidor nationalekonomi, på hvilka afhandlas handels natur, penningarnas uppkomst o. s. v. Vidare finnes där inrymd en kort, ja mycket kort repetitionskurs i allmän kemi, innehållande en redogörelse för atomer och molekyler, kroppars olika aggregationsform och specifika vikt, deras yttre form, färg och glans samt en systematiskt uppställd lista på en del termer, som användas att beteckna dessa egenskaper. Slutligen finna vi där några allmänna och obestämda fraser om grunderna för den kemiska analysen samt en förteckning på de reagenser, som behövas för att verkställa undersökningar af varor — ett helt laboratorium! Denna afdelning har således författaren lyckats få särdeles vidtomfattande, men lyckligtvis upptager den dock blott en obetydlig del af boken och kan således betraktas såsom en gård af författaren åt tyskarnes svaghet att i hvarje handbok inrymma allt hvad som på något sätt står i samband med ämnet i fråga.

Fråse vi emellertid denna korta och aldeles onödiga afdelning, så är första delen af arbetet särdeles väl skriven, koncis och dock innehållsrik. Den andra åter, afhandlande varor af organiskt ursprung, synes oss vara den första afgjordt underlägsen.

Dels är ämnet i denna del ojämnt behandlad, så att vissa afdelningar, särskildt farmaceutiska preparat, äro särdeles utförligt afhandlade, under det med andra, såsom t. ex. artificiella gödningsämnen, förhållandet är omvänt. Denna sistnämnda afdelning är dels ganska ofullständig, dels oriktig. Så t. ex. uppgifves under art. benmjöl, att ångadt benmjöl innehåller 24—25 proc. fosforsyra, men nämnes ej ett ord om det ytterst allmänt använda ryska benmjölet med 28—29 procent fosforsyra. Under guano upptagas en del guanoslag, som för länge sedan äro slut och således försvunna ur handeln, utan att detta anmärkes, en mängd andra dylika oriktigheter att förtiga. Inom de särskilda afdelningarna har förf. allt för mycket försummat en hel mängd varor, under det andra med dem likställda vidlyftigt behandlas, så t. ex. bland matvaror redogör förf. utförligt för allehanda slags rökt kött, korf o. s. v., men nämner ej ett ord om "corned beef," som i så oerhörda mängder utföres från Amerika; förf. afhandlar öl och vin ytterst fullständigt, men gör undan likörer på några rader. Helt flyktigt omtalar han konstsmör och alls ej konstgjord ost, ehuru dessa varor nu mera spela en högst betydlig roll. Denna ojämnhet i behandlandet af

de olika artiklarna synes oss vara genomgående i denna delen.

Såsom bekant äro varor af organiskt ursprung i hög grad utsatta för förfalskning och nästan lika viktigt som att omtala, hvaraf de olika varorna förfärdigas, borde hafva varit att vid hvar och en omtala de vanligaste sätt, hvarpå de pläga förfalskas, sättet hvarpå dylik förfalskning kan upptäckas, och hvilka fordringar man ställer på de särskilda varorna, för att de skola räknas såsom prima vara.

Denna del af ämnet är i 2:dra delen något försummad, och detta anse vi vara arbetets största fel.

Trots dessa brister — och brister kan man ju uppleta i hvarje arbete — kunna vi emellertid med fullt skäl rekommendera Seubert's verk såsom en i förhållande till sitt omfång och pris ganska innehållsrik och mycket användbar handbok.

Juhlin-Dannfelt.

Yngvar Nielsen, Reisehaandbog over Norge. Tre-die omarbeidede og betydelig forøgede udgave. Kristiania. Cammermeyer. 1883, 165 98 ss., 2 kartor; pris 4, 50.

Redan den omständigheten, att på fyra år tre upplagor af den Niensenska resehandboken utgått, är för densamma en värtalig rekommendation. Också tror anmälaren, som under flere som är rest litet hvarstädes i Norge, och som därför vågar anse sig en smula sakkunnig, att man utan tvekan kan beteckna Niensens bok som den *bästa* af de numera icke så få hjälpredor som stå turisterna i Norge till buds — detta utan att vilja förringa t. ex. den Bædekerska bokens obestridliga förtjänster. Nielsen är synnerligen rik på sådana uppgifter, som äro speciellt kärkomna för fot-turisten; har en praktisk och rumbesparande uppställning, lätthanterligt format, fullt nöjaktig utstyrelse. Stilen är så långt aflägsen från den Bædekerska frasrikheten — hvilken vi visst icke vilja obetingadt fördöma — att den kanske till och med förefaller åtskilliga läsare väl kärf. — Om den nya upplagan i dess förhållande till de äldre är knappast annat än godt att säga. Omfånget är ökad med omkring 150 sidor, *många* nya router tillkomma, oriktiga uppgifter rättade såvidt görligt, oftast i följd af förf:s egen personliga kontroll på ort och ställe. Dock äro vi osäkra om, huruvida det verkliga var en välbetänkt åtgärd att utesluta de visserligen otillräckliga, men dock ytterst bekväma och för många resande just därigenom kärkomna småkartor, som i de äldre upplagorna förefunnos. När nu emellertid dessa utelämnats, så var det onekligen en god åtgärd att, såsom i nya upplagan skett, förse permarna med fickor för de lösa kartor, som nu måste anskaffas. — Vi sluta med att uttala den förvisning, att Dr Niensens oförtrutna nit att i alla punkter förbättra sitt redan från början mycket goda arbete icke kan förfela att med tiden göra detsamma till en verklig mönsterbok bland resehandböcker.

Ad. N—n.

Universitetsangelägenheter.

Upsala.

Större konsistoriet.

Den 10 september. Med anledning af inkommen ansökan utsattes till den 15 nästkommande februari förlängd speciemens-tid för sökandena till e. o. professuren i historia.

Af drätselnämnden uppgjort förslag till ny stat för universitetet godkändes af konsistoriet för dess del.

I sammanhang med af drätselnämnden verkställd omarbetning af under förlidet år uppgjort förslag till inkomst- och utgiftsstat för universitetet hade drätselnämnden jämväl tagit i öfvervägande, huruvida icke i samma förslag till stat gjord framställning om löneförhöjning för professorer, med undantag af förste teologie professorn eller domprosten och professor skytteanus, samt för bibliotekarien och räntmästaren, ehuru denna framställning icke i det nu framlagda förslaget till ny stat ansetts lämpligen böra göras till föremål för behandling, likväl borde såsom en särskild fråga änyo upptagas, därvid drätselnämnden, uppå de af konsistoriet i skrivelse med förra förslaget till stat angifna skäl, funnit frågan om beredande af skälig löneförhöjning åt universitetets lärare vara för universitetets framtid af den allra största vikt samt att några förändrade förhållanden, som skulle göra en dylik löneförhöjning öfverflödig, icke inträdt sedan senaste förslaget därom framställdes, hvadan drätselnämnden hemställt, att konsistoriet ville söka utverka K. M:ts och riksdagens bifall till löneförhöjning för universitetets lärare och tjänstemän enligt de grunder och på sätt som närmare innehålles uti drätselnämndens i frågan afätna skrivelse till konsistoriet, och var denna skrivelse af följande innehåll;

«Drätselnämnden får därför, med tillstyrkan om vidhållande af detta större konsistoriets förslag, hemställa, att konsistoriet ville söka utverka k. m:ts och riksdagens bifall till löneförhöjning för universitetets lärare och tjänstemän sålunda:

att, med undantag för förste teologie professorn eller domprosten och skytteanske professorn, universitetets öfrige professorer samt bibliotekarien och räntmästaren må få komma i åtnjutande af ålderstillägg till lönen med 500 kr. efter 5 års tjänstgöring och efter 10 års med ytterligare 500 kr., så att aflöningen kommer att utgå med 6,000, 6,500, och 7,000 kr. eller, där afdrag för boställsformon enligt nu gällande grund äger rum, med 5,400, 5,900, och 6,400 kr., däraf i hvarje fall 1,500 kr. skola såsom hittills utgöra tjänstgöringspenningar; skolande löneförhöjningarna tillträdas med jämt kalenderår eller från och med den 1 januari näst efter 5 eller 10 år från det tjänstnehafvaren sin befattning tillträtt;

att i fråga om e. o. professorerna i anatomi och histologi samt i farmakologi och medicinsk naturalhistoria, hvilkas aflöningar nu utgå med 4,500 kr., dessa må med afseende å de för läkare gällande säregna förhållanden, som nödvändiggöra ett större löneanslag för deras fastande vid universitetet, erhålla genast vid tillträdet 4,500 kr. hvardera samt efter 5 års tjänstgöring förhöjning med 500 kr.;

att aflöningen vid alla öfriga e. o. professorsbeställningar förklarar böra vid tillträdet utgå med 4,000 kr. med rättighet för innehafvarne till förhöjning i lönen efter 5 års tjänstgöring med 500 kr., och efter 10 års tjänstgöring med ytterligare 500 kr., skolande af e. o. professorers löneförmåner, på sätt för närvarande är bestämt, 1,000 kr. anses såsom tjänstgöringspenningar, och skola löneförhöjningarna inträda efter samma grund och beräkning, som för de ordinarie professorerna äro angifna

I fråga om huru denna löne reglering, som drätselnämnden föreslår må taga sin början från och med 1884 års ingång, kommer att i afseende å utgifterna ställa sig efter nu för handen varande förhållanden, får drätselnämnden, hvad först beträffar de af professorerna och deras vederlikar, näml. bibliotekarien och räntmästaren, för hvilka regleringen är afsedd, upplysa, att dessa till antalet äro 34, däraf 7, hvilka här må upptagas såsom tillhörande första klassen, äro utnämde efter år 1878 och således vid 1884 års början icke till löneförhöjning ifrågakomma.

10 st. eller af andra klassen äro utnämde under åren 1873—77, hvilka således bekomma löneförhöjning af 500 kr. hvardera med tillhoppa 5,000 kr.

samt 17 st eller af tredje klassen äro utnämde före 1874, hvilka således erhålla löneförhöjning af 1,000 kr hvardera med tillhoppa 17,000 kr.

Kommande alltså att för genomförande af löneförhöjningen för professorerna m. fl. vid 1884 års ingång erfordras en summa af tillhoppa 22,000 kr.

Denna summa må väl anses ganska betydlig, men härvid bör märkas, att det nu varande förhållandet i afseende å professorernas tjänsteålder, näml. att denna för en så stor del af dem falla utöfver 10 år, säkerligen är att betrakta såsom ett icke ofta återkommande undantagsförhållande.

Hvad beträffar löneförhöjningens tillämpning vid 1884 års början för nu varande e. o. professorerna, skulle, vid det förhållande att af de e. o. professorer, som utnämdes åren 1877 och 1878 och hvilka till antalet äro 7, trenne, näml. e. o. prof. Hammarsten personligen samt den äldste inom hvardera af teol. och jur. fakulteterna, på grund af kgl. brefvet den 1 juni 1877 redan innehafva lön af 4,500 kr. samt att e. o. professuren i anatomi och histologi äfvensom den i historia för närvarande äro lediga, förhöjning erfordras dels med 500 kr. för nu varande e. o. professorer i farmakologi och medicinsk naturalhistoria, som är utnämnd 1877 och hvars lön 4,500 kr., i öfverensstämmelse med hvad här förut blifvit yttradt och föreslaget, skulle efter 5 års tjänstgöring ökas till 5,000 kr., dels ock med tillhoppa 1,000 kr. för de tvänne under åren 1877 och 1878 utnämde e. o. professorerna inom filosofiska fakulteten, blifvande alltså den i detta afseende erforderliga förhöjningen vid 1884 års början tillhoppa 1,500 kr., af hvilka dock redan 1,000 kr., nämligen för de 2:ne e. o. professorerna inom filosofiska fakulteten, finnas på grund af kgl. brefvet den 1 juni 1877 anvisade af statsmedel, hvadan verkliga behofvet för förhöjningens genomförande den 1 januari 1884 blifver blott 500 kr.

Då emellertid, såsom konsistoriet förut framhållit, förhållandet beträffande e. o. professorerna icke kan för framtiden beräknas blifva lika gynnsamt, som det är för närvarande, med anledning däraf, att institutionen för icke så lång tid sedan inrättades, får drätselnämnden på grund af i senaste förslag till stat, efter jämförelse med adjunktinstitutionen under åren 1871—1875, uppgjort beräkning och klassindelning, så att till 1:sta klassen hänfördes e. o. professorer med tjänstetid af 1—5 år, till 2:dra klassen sådana med tjänsteålder af 6—10 år och till 3:dje klassen de, hvilkas tjänsteålder öfverstege 10 år, efter hvilka grunder det visade sig att förhållandena för framtiden kunna antagas i medeltal gestalta sig sålunda, att inom 1:sta klassen skall finnas 3, inom 2:dra klassen 6 och inom 3:dje klassen 10 e. o. professorer, i likhet med hvad i samma förslag skett, framhålla, att en summa af 10,500 kr. antagligen framdeles blifver erforderlig för nu ifråsasatta löneförhöjning åt e. o. professorer, i hvilket afseende dock jämväl här är skäl att erinra om den redan genom 1877 års riksdagsbeslut och kgl. bref medgifna förhöjningen, som så småningom äfven utan den nya regleringen kommer att äga rum.

På samma gång drätselnämnden nu emellertid åter föreslår denna reglering och förhöjning, anser drätselnämnden sig äfven böra åter upptaga den af konsistoriet i sammanhang med berörda förslag förut jämväl gjorda hemställan,

att professorerna, bibliotekarien, räntmästaren och e. o. professorerna enligt nu gällande stat tillkommande särskilda s. k. löneemolument, bestående af 12 famnar akademived samt åkerlott och humlegårdsersättning för en hvar af professorerna, bibliotekarien och räntmästaren samt 6 famnar ved för en hvar af de e. o. professorerna, skola samtidigt med genomförande af löneförbättringen indragas till universitetets allmänna kassa; dock att nu varande innehafvare af dessa befattningar skola äga att bibehålla ifrågavarande förmåner, tills de få tillträda löneförbättring öfverstigande värdet af samma förmåner, hvilket enligt förut lemnad utredning inträffar för professorer, bibliotekarien och räntmästaren, då de undfå det första ålderstillägget, hvaremot och då e. o. professorerna redan nu äro tillförsäkrade lönegraden af 4,500 kr. efter viss tids tjänstgöring, dessa böra afstå löneemolument af ved först då de uppnått lönegraden 5,000 kr.

På grund af dessa nu omförmälda indragningar af löneemolument skulle till universitetets disponibla årliga inkomstsumma ytterligare komma för indragna 18 st. åkerlotter och för indragen akademielöningsved tillhoppa 6,418 kr. 62 öre enligt den beräkning, som vid utarbetandet af senaste förslag till stat följts och till ändring hvaraf någon anledning ej förekommit.

Enär innehafvarne af humlegårdsersättningarna enligt detta förslag genast skulle komma i åtnjutande af högre lönegrad, besparas universitetet med löneförhöjningarnas inträdande nämnda ersättningsbelopp med sammanräknadt 600 kr. årligen men vid det förhållande, att af de gamla humlegårdarna endast 7 st. finnas kvar, för hvilka arrende till universitetets kassa inflyter med det i inkomststaten under rubrik «Arrende af humlegårdarna» särskildt uppförda beloppet af 210 kr., kommer detta icke att utgöra en ny inkomst, utan endast en besparing i utgiftsstaten.

Det nu omarbetade förslaget till ny stat utvisar ett öferskott af inkomsterna öfver utgifterna med 12,660 kr. 49 öre.

Genom ofvan berörda indragning af akademived och åkerlotter skulle till denna summa komma 6,418 kr. 62 öre, hvarjämte universitetet genom humlegårdsersättningarnas borttagande skulle besparas en utgift af 600 kr årligen.

Då någon annan regel icke finnes eller enligt drätselrådets åsikt bör uppställas för dispositionen af universitetets egna tillgångar än att dessa skola användas till afhjälpan af de behof, som i hvarje fall visa sig mest trängande, samt beredande af nödig löneförhöjning åt universitetets lärare nu måste anses såsom den viktigaste angelägenhet för universitetet, har drätselnämnden ansett sig ej blott oförhindrad utan äfven pliktig att för den nu föreslagna löne regleringens och förhöjningens framtida genomförande hänvisa till hvad som i och för densamma kan lemnas af universitetets egna medel, så mycket häldre som lönerna till universitetets lärare och tjänstemän ursprungligen helt och hållet utgått samt fortfarande till stor del bestridas af universitetets egna tillgångar.

Såsom tillföre framhållits, kan universitetet emellertid icke ensamt af egna tillgångar bekosta och ansvara för genomförandet af den här förut föreslagna nödvändiga regleringens och förhöjningens af professorernas löner, utan måste drätselnämnden föreslå, att, i likhet med hvad som gäller för lärarnas vid allmänna läroverken uppflyttning i högre lönegrad, staten måtte åtaga sig hufvudsakliga ansvaret för densamma, dock så att universitetet själf af sina medel därtill bidrager, så vidt möjligt är; och då, därest universitetets inkomst- och utgiftsstat får beräknas på sätt den nu blifvit uppgjord, ett öferskott i tillgångar uppstår af såsom förut nämnts 12,660 kr. 49 öre, samt inkomsterna af indragna åkerlotter och akademisk löningsved få med här förut angifna belopp 6,418 kr. 62 öre härtill läggas, en tillgång i detta afseende af universitetets beräknliga inkomster skulle uppstå af 19,079 kr. 11 öre, vill drätselnämnden tillstyrka, att ett jämnadt belopp af 18,000 kr. måtte af universitetets medel uppgifvas och anslås såsom disponibel tillgång att för ifrågavarande reglering och förhöjning årligen utgå; utgörande sistnämnda belopp till sin hufvudsakliga del sådana universitetets medel, som förut varit afsedda för aflönning och pensionering.

I afseende å löneemolumentens indragning anser sig drätselnämnden böra erinra om den rätt till akademived, åkerlott och humlegårdsersättning, som tillkommer förste teologie professorn eller domprosten samt till åkerlott och humlegårdsersättning, som tillkommer skytteanske professorn, hvilka båda universitetets lärare icke afses i nu framlagda förslag till löneförhöjning.

Med anledning af förslaget om åkerlotternas indragning får drätselnämnden slutligen fästa uppmärksamheten därpå, att rätt till dylik åkerlott nu tillkommer äfven emeritus samt enka, omyndige söner och ogifta döttrar efter därtill berättigade lärare och tjänstemän vid universitetet. Drätselnämnden finner denna förmån böra för därtill berättigade enkor och barn så mycket hällre bibehållas eller ersättning dem därför beredas som deras pensionsförmåner helt och hållet utgå af universitetets egna medel samt icke äro synnerligen stora och sålunda icke tåla vid någon minskning; och får drätselnämnden hemställa, att i sammanhang med beviljande af nu begärda löneförhöjning och reglering uttryckligen må förklaras, att ersättning för omförmälda pensionsförmån skall beredas enkor och därtill enligt nu gällande grunder berättigade barn efter nu

varande och blifvande innehafvare af de akademiska befattningar, med hvilka förmåner af akademisk åkerlott nu är förenad. Detaljeradt förslag om sättet för denna ersättnings ordnande torde framdeles få afgifvas.

Härifrån äro undertecknade Cornelius och Gyllenhaal så tillvida skiljaktiga, att vi, ehuru vi äfven för vår del finna den begärda löneförhöjningen vara af största behof påkallad och böra utgå med ålderstillägg, på sätt drätselnämnden hemställt, anse oss icke kunna tillstyrka, att för densammans genomförande de i lönerna ingående s. k. emolument, i enlighet med hvad drätselnämnden föreslagit, blifva indragna. Enligt vår mening bör för den ifrågasatta löneförhöjningen af universitetets medel endast anvisas det enligt nu uppgjorda förslaget till ny stat befintliga öferskott i inkomsterna 12,660 kr. 49 öre eller i rundt tal 12,500 kr., hvaremot återstoden bör af statsmedel begäras. För löneförhöjnings erhållande bör indragning af de s. k. löneemolumenten icke tillstyrkas af följande skäl, näml. att genom deras borttagande minskning i löneförmåner skulle uppkomma för de professorer och tjänstemän vid universitetet, som efter löne regleringens genomförande utnämnas, under de 5 första åren af deras tjänstetid; att särskildt förmånen af åkerlott tillkommer äfven emeriti, enkor och under vissa vilkor barn efter lärare och tjänstemän vid universitetet samt det är i hög grad vanskligt, om denna för dem så väl behöfliga förmån skulle kunna för dem bibehållas, då den eljest icke kommer att utgå, äfvensom att den s. k. löningsveden och åkerlotterna är för år stiga i värde, så att de inom en måhända ej allt för afågsen framtid skola kunna uppskattas till samma värde som en förhöjning i penninglön af 500 kr., i hvilket afseende särskildt erinras, att åkerlotterna äro till en del belägna inom Upsala stads planlagda område, hvarför de med tiden kunna antagas blifva bebygda och därigenom lemnas en inkomst vida öfverstigande den nuvarande.

Undertecknad Thalén får för min del anföra, att jag väl anser frågan om löneförhöjning för universitetets lärare och tjänstemän vara af mycket stor vikt för universitetet, men att då af k. m:ts näd. bref den 22 sistl. juni med återremiss af förra förslaget till stat synes framgå, det k. m: velat gifva en antydning därom, att universitetets egna tillgångar icke böra användas till löneförbättring för vid universitetet anställda lärare och tjänstemän, för hvilka lönebidrag redan utgå af statsmedel, jag anser, att det öferskott i inkomster, som nu enligt uppgjorda förslag till stat förefinnes, bör användas till något annat för universitetet nyttigt ändamål, i hvilket hänseende jag vill föreslå, att en del däraf lägges till den summa som är beräknad för amortering af nya universitetshusets skuld så att denna summa ökas från 13,500 kr., till hvilket belopp den nu är upptagen, till 20,000 kr., hvarigenom berörda skuld på så mycket kortare tid kan afbetalas, hvarför jag saknar skäl att nu förorda den ifrågasatta löneförhöjning, på det sätt drätselnämnden föreslagit; börande frågan därom enligt min mening behandlas såsom ett vanligt s. k. riksdagspetitum.

Upsala den 29 aug. 1883.

C. Y. Sahlin.

E. V. Nordling.

Herman Gyllenhaal.

Rob. Thalén.

Johan Östberg.

Vid frågans behandling i större konsistoriet uppstod en långvarig diskussion, hvarunder yrkades:

1:o) att hela det anslag, som för genomförande af löneförhöjningen erfordrades, måtte, utan anlåtande af universitetets medel, begäras att utgå af statsmedel;

2:o) bifall till drätselrådets förslag oförändradt;

3:o) antagande af drätselrådets förslag med den modifikation att, då förmonen af åkerlott tillkomme äfven emeriti samt enkor och under vissa vilkor barn efter lärare och tjänstemän vid universitetet, man icke för genomförande af den ifrågasatta löneförhöjningen borde, möjligen till förfång för efterkommande, afsäga sig rättigheten till åkerlott;

4:o) att, på sätt professor Cornelius och akad. räntmästaren frih. Gyllenhaal i sin reservation till drätselrådets protokoll anført, i lönerna nu ingående s. k. emolument icke borde för löne regleringens genomförande indragas, och

5:o) alternatift antingen bifall till drätselrådets förslag oförändradt eller, om det icke skulle anses lämpligt att för den ifrågasatta löneförhöjning använda större eller mindre del af universitetets öfverskottsmedel, hela den för löneförbättringen erforderliga summan begäras att utgå af statsmedel.

Sedan diskussionen blifvit afslutad och konsistoriet förklarar sig vilja senare besluta rörande löneemolumentet, antogs, efter det omröstning blifvit begärd, till ja-proposition i hufvudvoteringen det under 2:o här ofvan omnämnda yrkandet om bifall till drätselrådets förslag oförändradt samt till kontraposition (med 12 röster, afgifna af professorerna T. Nordling, Löfstedt, akad. räntmästaren frih. Gyllenhaal, professorerna Hagberg, V. Nordling, Nyblom, Holmgren, Hedenius, Rydin, Rabenius, Ribbing och rektor prof. Sahlin, mot 10, afgifna af professorerna Tullberg, Henschen, Clason, Alin, Schultz, Fries, Lundqvist, Cleve, Thalén och Myrberg för att hela det erforderliga anslaget skulle utgå af statsmedel) det under 5:o här ofvan omnämnda yrkandet. Vid hufvudvoteringen röstade professorerna Löfstedt, Hagberg, Rabenius, Ribbing och rektor för drätselrådets oförändrade förslag samt professorerna Tullberg, Henschen, Clason, Alin, Schultz, Fries, T. Nordling, Lundqvist, Cleve, Thalén, räntmästaren frih. Gyllenhaal, professorerna V. Nordling, Myrberg, Nyblom, Holmgren, Hedenius och Rydin för drätselrådets förslag med det tillägget att, om det skulle finnas mindre lämpligt att för genomförande af löneförbättringen anlita universitetets medel, hela det erforderliga beloppet skulle begäras att utgå af statsmedel.

I fråga om löneemolumentet beslöt konsistoriet med 13 röster mot 9, som afgåfvos för emolumentens bibehållande, att för genomförande af löneförbättringen indraga emolumentet ved och humlegårdersättning till universitetets kassa, men bibehålla förmånen af åkerlott och skulle denna förmån beräknas till en årlig inkomst af 112 kr. 59 öre för hvarje, hvilket belopp skulle frånräknas från ålderstillägg.

Filosofiska Fakulteten:

Humanistiska sektionen:

8 sept. Som prof. *M. B. Richert* d. 17 Aug af K. M:t erhållit tjänstledighet från professorsgöromålen i Nordiska språk till d. 1 sept. 1884, beslöt sektionen föreslå, att doc. *A. G. Noreen* måtte under samma tid uppehålla nämde professur, samt att doc. *F. Tamm* måtte förordnas att uppehålla e. o. professuren i svenska språket under läsåret. (Kanslerns förordn. för docent. Noreen och Tamm d. 18 sept.)

Som e. o. professor *J. M. Sundén* på grund af komitéarbete kommer att vara frånvarande under innev. höstterminen, beslöt sektion föreslå doc. *C. E. Sandström* att uppehålla nämde professors föreläsning- och examinationsskyldighet under samma tid. (Kanslerns förordn. för docent Sandström den 18 Sept.)

15 Sept. aflades fil. lic. examen af fil. kand. *P. Persson*, *S. N.* och *J. V. A. Norström*, Värml.

2 Okt. afgafs betyg öfver en af lektor *G. O. F. Vestling* utgifven och d. 29 Sept. ventilerad akademisk afhandling "Herzog Karls furstendöme under åren 1568—1592."

S. d. afgafs betyg öfver en af fil. lic. *P. Rödström*, Norrl., för filos. doktorsgraden utgifven och d. 29 sept. offentl. försvarad afhandl. "De imaginibus Sophocleis a rerum natura sumptis."

Matematisk-Naturvetenskapliga sektionen:

12 sept. Beslöt sektionen föreslå doc. *F. R. Kjellman* att uppehålla den genom prof. *S. Berggrens* förflyttning till Lunds universitet lediga e. o. professuren i botanik till dess tjänsten blifvit tillsatt.

föreslog prof. *T. Fries*, att sektionen ville göra hemställan, det doc. *Kjellman* måtte utan ansökan anmälas till erhållande af den lediga e. o. professuren i botanik.

18 sept. Aflades fil. licentiatexamen af fil. kand. *J. W. Jonsson* Gotl.

S. d. Beslöt sektionen enhälligt tillstyrka prof. *Fries'* förslag att till e. o. professor i botanik utan ansökan anmäla doc. *Kjellman*.

S. d. Till innehafvare af det efter utnämde prosektorn *J. H. Theel* lediga docentstipendiet i de naturhistoriska ämnena beslöt sektionen hos kanslersämbetet föreslå docenten *A. N. Lundström*.

Fil. dr *K. W. Melander* utnämnd till docent i Matematik vid Upsala Universitet d. 29 Aug 1883.

Doc. *N. Höjer* erhållit afsked från sin docentur i Statskunskap sept. 1883.

Stockholm.

Karolinska Mediko-Kirurgiska Institutets

Föreläsningar och öfningar 1883.

Professorer: *von Döben*, deskriptiv anatomi, leder dissectionerna och anställer examinatorier; *Löwen*, experimentell fysiologi, leder öfningarna på det fysiologiska laboratoriet; *Stenberg*, farmaceutisk kemi; *Bruzelius*, speciell medicinsk patologi och terapi, leder den medicinska polikliniken; *Santesson*, speciell kirurgisk patologi och operationslära, leder den kirurgiska polikliniken; *Anderson*, de obstetriska operationerna, kvinnosjukdomarna, handleder i den obstetriska och gynekologiska explorationen; *Kjellberg*, barnsjukdomarnas diagnos och behandling; *Heyman*, hälsovårdslära. E. o. Professorer: *Sandahl*, farmakognosi, farmakodynamik; *Wimmerstedt*, handleder vid de praktiska öfningarna på kemiska laboratorium; *Wising*, meddelar klinisk undervisning, leder den medicinska polikliniken; *Rossander*, klinisk undervisning i syn- och lokomotionsorganens sjukdomar, leder den kirurgiska polikliniken samt den pediatrik-kirurgiska kliniken; *Netzel*, meddelar klinisk undervisning; *Jäderholm*, rätts- och statsmedicin, handleder vid rättsmedicinska liköppningar och undersökningar; *Ödmansson*, de veneriska sjukdomarnas diagnos och behandling; *Med.-Rådet Björnström*, sinnessjukdomarnas diagnos och behandling samt deras förhållande till rättsväsendet. Docenter: *Berg*, kirurgisk anatomi med operationsöfningar på kadaver; *Medin*, leder den pediatrika kliniken, föreläser öfver förekommande sjukdomsfall, demonstrerar liköppningar; *Wallis*, föredrag i patologisk anatomi med mikroskopiska föreläsningar och preparationer, allmän patologi, demonstrerar liköppningar, leder öfningarna å den patolog.-anatomiska institutionen; *Salin*, håller gynekologisk klinik; *Curman*, enskild undervisning i balneologi och klimatologi; *Zander*, enskild undervisning i medicinsk gymnastik.

Stockholms högskola.

Under innevarande termin skall *Dr Hamberg* föreläsa en elementär kurs i Fysik, *Dr Borenius* i Matematik och *Dr A. N. Lundström* i Botanik.

Dr Leche åtnjuter tjänstledighet från midten af oktober för att göra en resa till Sicilien.

København.

Forelæsninger og øvelser: (1 sept.—22 dec. 1883.)

Det theologiske Fakultet.

Prof. *H. Scharling*, kristelig Sædelære.

Prof. *Madsen*, Dogmatikens første Halvdel.

Prof. *Stühr*, 1) Indledning til det theologiske Studium til Vejledning for Begyndere; 2) Fortolkning af Pauli første Brev til Korinthierne; 3) Fortolkning af Johannes' Breve.

Prof. *Nielsen*, 1) Middelalderens Kirkehistorie, første Halvdel; 2) Oldkirkens Historie; 3) patristiske Øvelser.

Prof. *Buhl*, 1) fortolker Profeterne Nahum, Habakuk, Zefania og Malakja; 2) foredrager den almindelige Indledning til det gamle Testament; 3) holder theologiske Skriveøvelser.

Pastoralseminariet.

Stiftsprovst *Rothe*, leder de kateketiske Øvelser og holder Foredrag over Kateketik.

Prof. *Stühr*, 1) leder homiletiske Øvelser; 2) holder Foredrag over den praktiske Theologi.

Prof. *Matzen*, fortsætter sin Forelæsning over den danske Kirkeret.

V. Sanne, Lærer i Messesang, giver Undervisning i Messesang.

Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet.

Prof. *Goos*, 1) giver de begyndende studerende en vejledende Indledning til Retsstudiet; 2) Hovedpunkterne af hele den danske Strafferet med Benyttelse af de trykte Fremstillinger.

Prof. *W. Scharling*, 1) foredrager Nationaløkonomiens Theorie; 2) gennemgaar examinatorisk samt supplerer derhos i Foredrag Danmarks Statistik.

Prof. *Matzen*, 1) Statsforvaltningsretten; 2) Kursorisk Examinatorium over Statsforfatningsretten; 3) Examinatorium over den danske Tingret.

Prof. *Deuntzer* gennemgaar den ekstraordinære Civilproces og, saa vidt Tiden tillader det, andre Dele af Processystemet.

Prof. *Ecaldsen*, 1) Examinatorium over den danske Obligationsret (Fortsættelse); 2) theoretiske Skriveøvelser med videre komme juridiske studerende.

Prof. *Falbe Hansen*, 1) Nationaløkonomiens Historie; 2) gennemgaar nogle Partier af Finansvidenskaben.

Prof. *Lassen*, den romerske Privatret.

Doc. *Westergaard*, slutter Forelæsningerne over statsvidenskabelig Encyklopædi.

Det lægevidenskabelige Fakultet.

Prof. *Saxtorph*, 1) leder Undervisningen paa Frederiks Hospital; 2) kirurgiske Praktikant-Øvelser; 3) kliniske Foredrag.

Prof. *Panum*, 1 a) Nervefysiologien; b) Forplantelse og Udvikling; c) examinatoriske Kollokvier over de Afsnit, som ere gennemgaaede i Forelæsningerne; 2) for ældre medicinske studerende, Repetitions-Examinatorier over udvalgte Æmner af hele Fysiologiens Omraade; 3) i Forening med Assistenten et praktisk Kursus over de for Medicinerne vigtigste Stoffers Kemi.

Prof. *With*, 1) medicinsk Klinik; 2) Praktikant-Klinik, daglig fra den 15de sept. til den 15 dec.; 3) Demonstrationer over indvortes Sygdomme.

Prof. *Reisz*, 1) Respirationsorganernes Sygdomme, II Del; 2) de akute Infektionssygdomme; 3) Praktikant-Klinik paa det kgl. Frederiks Hospital i 3 Maaneder fra 1 sept.

Prof. *Stadfeldt*, 1) behandler dels foredragsvis, dels examinatorisk Spørgsmaal af obstetricisk, pædiatrisk eller gynækologisk Natur; 2) indøver med ældre studerende Explorationsøvelser paa svangre.

Prof. *Warnke* a) for medicinske studerende: 1) Forelæsninger over den specielle Farmakologi; 2) Øvelser i Receptskrivning; b) for farmaceutiske studerende: 3) Examinatorier over Farmakognosi; 4) tilbyder Vejledning i Brugen af Mikroskopet.

Prof. *Gedeken*, 1) Forelæsninger over Retslægevidenskab; 2) skriftlige og examinatoriske Øvelser over Retslægevidenskab; 3) kliniske Forelæsninger over Sindssygdom.

Prof. *Plum*, 1) Praktikant-Klinik paa Frederiks Hospital i 3 Maaneder; 2) Forelæsning over Operativ-Kirurgi og Operationsøvelser; 3) gennemgaar de examinatoriske kirurgiske Sygdomme paa Hvirvelsøjlen og Extremiteterne.

Lektor *Lange*, 1) patologisk-anatomiske Forelæsninger; 2) patologisk-anatomiske Demonstrationer, og i Forbindelse med Hr. Prosektor Dahl; 3) patologisk-histologiske Øvelser; 4) Sektionsøvelser daglig, naar Materiale haves.

Lektor *Chievitz*, 1) Skelettets Sammenføjning (sluttes) og derefter Musklerne (forts.); 2) Sanseorganerne; 3) Examinatorium over topografisk Anatomi; 4) mikroskopisk-anatomiske Øvelser med Begyndere; 5) leder i Forening med Hr. Prosektor Poulsen de offentlige Dissektionsøvelser fra 1 nov.

Doc. *Hansen Grut*, 1) paa Kliniken, Foredrag over og Øvelser i Øjensygdommens Diagnostik og Behandling; 2) Vejledning for de ældre studerende, der ønske at besøge Kliniken.

Overlæge *Haslund*, 1) kliniske Øvelser over Hudsygdommene og de veneriske Sygdomme; 2) Forelæsning og Demonstrationer over Hudens Sygdomme.

Doc. *Salomonsen*, Øvelser i Studiet af de bakteritiske Infektionssygdomme (sluttes).

Prof. *Holmer*, klinisk-kirurgiske Øvelser med ældre studerende.

Prof. *Brünniche*, holder, paa Grund af forøgede Hospitalsforretninger, ingen Øvelser i dette Halvaar.

Prof. *Trier*, i 3 Maaneder, Øvelser i at erkjende og behandle indvortes Sygdomme.

Prof. *Studsgaard*, klinisk-kirurgiske Øvelser i 3 Maaneder.

Prof. *L. I. Brandes*, examinatoriske Kliniker over indvortes Sygdomme.

Prof. *Hirschsprung*, paa Dronning Louises Børnehospital for ældre studerende kliniske Øvelser og Examinatorier over Sygdomme hos Børn.

Privatdocenter.

Christensen, praktisk Vejledning i Øjensygdommens Diagnostik og Behandling paa Øjenklinikken, Nørregade 21.

Stade leder daglig Børnehospitalets Poliklinik i Regensgade og giver Vejledning i Erkjendelsen og Behandlingen af Sygdomme hos Børn.

Iversen, kliniske Forelæsninger over Urinvejenes kirurgiske Sygdomme paa St. Josephs Hospital (forts.)

Pontoppidan, Reservelæge ved Kommunehospital, vejleder i Hospitalets Poliklinik et begrændset Antal studerende i Diagnosen og Behandlingen af Hudsygdomme og veneriske Sygdomme.

Wansch, Forelæsninger over det kirurgiske System (forts.)

Bloch, kirurgiske Sygdommes Diagnose og Behandling.

Levy, 1) Forelæsninger over Blødninger hos den svangre og usvangre Kvinde; 2) Øvelser og Examinatorier over de obstetriciske Operationer.

Meyer giver ved Sygesengen Vejledning i Diagnosen og Behandlingen af gynækologiske Sygdomme.

Bremer, kliniske Øvelser og Forelæsninger over Ørets Sygdomme (forts.)

Det filosofiske Fakultet.

Prof. *Ussing*, 1) den græske Literaturs Historie; 2) filologiske Skriveøvelser.

Prof. *Mehren*, 1) Grundlaget i den hebraiske Formlære og lette Oversættelsesøvelser for de studerende, der forberede sig til Præven i Hebraisk; 2) forklarer de første 9 Kapitler af Ordsprogene; Kursus for Begyndere og videre komme i Arabisk (forts.); 4) forklarer Amvâri-Suhaili for videre komme i Ny-Persisk.

Prof. *Gislason*, "Vellekla" i "Carmina Norræna."

Prof. *Holm*, Karakteristik af den dansk-norske Enevælde i Tiden fra 1660 til 1720 og derefter Danmarks og Norges Historie under Frederik IV efter den store nordiske Krigs Slutning.

Prof. *Heegaard*, Examinatorier over Psykologi og Logik.

Prof. *Fausbøll*, 1) Begyndelsesgrundene i Sanskrit; 2) fortolker udvalgte Fabler af Vishnuçarman's Pancatantra.

Prof. *Gertz*, Forelæsninger over Euripides's Hippolytos.

Prof. *Johannes Steenstrup*, den engelske Forfatnings Historie, med særligt Hensyn til den nu gjældende Statsret.

Prof. *Erslev*, 1) Renæssancens Tidsalder, nærmest i Italien; 2) Nordens Historie i den nyere Tid med Oplysninger om den Literatur, der behandler det nævnte Tidsrum.

Prof. *Høffding*, 1) filosofisk Propædevtik; 2) Hovedpartier af Følelsens og Villiens Psykologi; 3) fra Beg. af Okt.: social Ethik.

E. o. Prof. *Stephens*, 1) William Shakespear's Antony and Cleopatra; 2) The Gospel of Saint Matthew i Old-Engelsk; 3) tilbyder Lejlighed til engelsk Samtale i sin Bolig.

Doc. *Sundby*, 1) udvalgte Stykker i Bartsch's Chrestomathie de l'ancien français; 2) franske Tale- og Skriveøvelser.

E. o. Doc. *Lange*, Grundtrækkene af Renæssanceperiodens Billedkunst.

E. o. doc. *Vilh. Thomsen*, nogle Punkter af de indoeuropæiske (jafetiske) Sprogs Lydlære.

E. o. Doc. *Wimmer*, det danske Sprogs Historie.

E. o. Doc. *Verner*, 1) Kursus i Russisk (forts.); 2) Begyndelsesgrundene til det oldslaviske Sprog; 3) Begyndelsesgrundene til det polske Sprog.

Doc. *Brynjulfson* har endnu ikke bekendtgjort Æmnet for sine Forelæsninger.

Doc. *Siesbye*, 1) de vigtigste Kildeskrifter til Grækenlands Historie paa Agesilaos's og Epaminondas's Tid; 2) nogle af Ciceros sjældnere læste Taler.

Prof. *Schmidt*, 1) Begyndelsesgrundene af Assyrisk; 2) Begyndelsesgrundene af det gammel-ægyptiske Sprog; 3) for videre komme Ramses III's store hieratiske Papyrus.

Doc. *Saabye* er i dette Halvaar fritaget for at holde Forelæsninger.

Doc. *Kroman*, 1) de forskjellige moderne psykologiske Grundanskuelser; 2) for videre komme Erkjendelseslærens Hovedspørgsmaal med »Vor Naturerkjendelse» som Grundlag.

Doc. *Wilkins*, 1) den sociale Udviklings Hovedformer; 2) Kollokvier over Hovedmomenterne i Filosofiens Historie.

Privatdocenter.

Fistaine, eventuelt italienske og franske »causeries» over forskjellige literære Æmner, respektive i det italienske og franske Sprog (forts.)

G. *Brandes*: 1) »Det unge Tyskland»; 2) mulig desuden en Forelæsning; Æmnet vil da senere blive bekendtgjort.

Hoffory 1) Sprogfysiologiens Principer og Methode; 2) eventuelt Udsigt over de nyeste Forskninger over Goethes Faust.

Det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet.

Prof. *Japetus Steenstrup*, 1) gennemgaar for de medicinske studerende visse Partier af Dyrerigets Naturhistorie; 2) yder videre komme, som ved Hjælp af Studiesamlingen ville forberede deres Studier i Zoologi og Palæontologi, sin Bistand ved Afbenyttelsen af Samlingens Bestanddele og af den zoologiske Literatur.

Prof. *Holten*, den mekaniske Fysik.

Prof. *Steen*, 1) direkte og omvendt Differensregning (sluttes); 2) Examinatorier i analytisk Geometri og rationel Mechanik.

Prof. *Johnstrup*, 1) Krystallografi; 2) Fremstilling af de til den nuværende Jordperiode knyttede geologiske Fænomener; 3) Øvelser i det mineralogiske Museum.

Prof. *Julius Thomsen*, 1) de uorganiske Stoffers Kemi (Indledning og Metalloider); 2) kemiske Øvelser.

Prof. *Didrichsen*, 1) de naturlige Plantefamilier, nærmest med Hensyn til Lægeplanter (forts.); 2) fra November almindelig Botanik; 3) praktiske Øvelser; 4) leder botaniske Ekspeditioner; 5) gennemgaar for videre komme udvalgte Æmner.

Prof. *Thiele*, 1) Hovedsætningerne om Baneberegning (teorisk Astronomi) for Begyndere; 2) Øvelser i numerisk Regning.

E. o. Prof. *Schidte*, de leddede Dyrs Naturhistorie (forts.)

E. o. Prof. *Zeuthen*, 1) Begyndelsesgrundene af Projektivgeometrien; 2) gennemgaar saadanne geometriske Theorier og Methodes, som knytte sig til et uforanderligt Legemes Ligevægt og Bevægelse.

Lektor *Jørgensen*, 1) (fra den 15de Oktober) den kvantitative uorganiske Analyse; 2) organisk kvalitativ Analyse; 3) Metallernes Kemi; 4) leder Øvelserne i den polytekniske Lærestalts Laboratorium.

E. o. Doc. *Løffler*, Nordamerikas fysisk-geografiske og ethnografiske Forhold, med særligt Hensyn til de forenede Stater i Amerika.

Christiansen, Lærer i Fysik ved den polytekniske Lærestalt, 1) mekanisk Fysik; 2) Lyslære; 3) matematisk Fysik.

E. o. Doc. *Pedersen*, 1) Planternes Stofvexel (Respirationen), samt eventuelt 2) Fosforsyrens Betydning for Planterne med særligt Hensyn til de nyere Forsøg om de opløste Fosfater.

Dr. *Lütken* oplyser visse Sider af den zoologiske Geografi ved at gennemgaar udvalgte Slægter og Familier af alle Hvirveldyrklasser i systematisk-geografisk Henseende.

Doc. *Samsøe Lund*, 1) gennemgaar Plantesystemets 2den Halvdel fra Begyndelsen af Sept. til Slutningen af Okt.; 2) gennemgaar Planteanatomien fra 1ste Nov. og holder mikroskopiske Forevisninger; 3) leder nogle botaniske Ekspeditioner i den mildere Aarstid.

Doc. *Petersen*, planteanatomiske Øvelser.

Adjunkt *Jungersen*, hvem det midlertidig er overdraget at vejlede de medicinske studerende i Zoologi, 1) gennemgaar Dyrerigets Hovedformer; 2) vejleder de studerende under deres Benyttelse af Studiesalens Samlinger.

Pr. Doc. *Valentiner* gennemgaar en Del Sætninger af fundamental Betydning for de algebraiske Kurvers Theori.

Helsingfors.

Föreläsningar och öfningar.

Teologiska fakulteten:

Professorer: *Räbergh*, Jesu lefverne, Finnlands kyrkohistoria efter år 1640; *Johansson*, dogmatik; *Tötterman*, den praktiska delen af romarbriefvet och pastoralbriefven, profeten Jesaja; *Collander*, under höstterminen kateketik (forts.), under vårterminen homiletik, leder under höstterminen de kateketiska och vårterminen de homiletiska öfningarna. Biträdes vid ledningen af de praktiska öfningarna af Pastor Johannes Östring.

Juridiska fakulteten:

Professorer: *Forsman*, läran om de särskilda brotten, därefter straffprocess; *Lang*, nationalekonomi, ekonomisk rätt.

E. o. lektor: *Favén* anställer muntliga öfningar på finska uti juridiska ämnen, handleder i juridiska skriföfningar på finska.

Medicinska fakulteten:

Professorer: *von Becker*, ögats sjukdomar, klinisk undervisning, operationer, poliklinik. Professuren i fysiologisk kemi och farmakologi förestås af assistent *Sundvik*, som föreläser höstterminen farmaceutisk kemi och experimental toxicologi; vårterminen farmaceutisk kemi och droglära; *Hjelt*, patologisk histologi, rättsmedicin; *Pippingsköld*, läran om förlossningskonsten, klinisk undervisning i gynekologisk operationslära, gynekologiska operationer, barnmorske-undervisning, instrumental förlossningskonst; *Hällsten*, sinnesorganen, väfnads-elementen och de enkla väfnaderna, därefter embryologi, praktiska öfningar i fysiologiska laboratorium; *Runeberg*, matsmältningsorganens sjukdomar, klinisk undervisning.

E. o. professorer: *Saltzman*, skall framdeles meddela sina föreläsningar. E. o. prof. i syfilidologi och hudsjukdomar förestås af G. *Smirnoj* M. o. K. Dr.; lemnar klinisk undervisning, föredrager syfilidologi och hudsjukdomar.

Anatomie-prosektor *Asp* leder de praktiska öfningarna på anatomisalen.

Docenter: *Stenbäck*, mekanismen vid de olika fosterlägena, kurs i operativ förlossningskonst; *af Schulten*, M. W., laryngoskopi och otiatrisk, kurser i operationsöfningar på lik; *Homen*, biträder vid de praktiska öfningarna i patologisk anatomi och liköppningar; *Wahlfors*, kurser i ögonoperationer; *Holsti*, skall framdeles tillkännagifva om sina föreläsningar.

Filosofiska fakultetens historisk-filologiska sektion.

Professorer: *Lagus*, är såsom rektor befriad från skyldigheten att föreläsa; *Ahlqvist*, Valittuja Sananlaskuja, finsk grammatik komparativt; *Nordqvist*, framstående ryska dramatiska arbeten, rysk syntax; *Estlander*, under vårterminen Målare-konstens teori och historia; *Rein*, filosofiens historia, samhällslära; *Strandman*, koranens andra sura från 107 versen, hebreisk grammatik under tolkning af stycken ur Genesis; *Danielson*, adertonde århundradets historia från år 1750; *Gustafsson*, under höstterminen Plauti komedi Miles gloriosus efter

förberedande öfningar i metrik, under vårterminen Ciceros De finibus bonorum et malorum, öfningar i romersk filologi på latinska språket, latinskrifning.

E. o. professorer: *Donner O.*, jämförande indoeuropeisk formlära, sanskrit-kurs grammatik och översättning; *Aspelin*, om den finska folkvandringen ur arkeologisk synpunkt; *Freudenthal*, äldre eller poetiska Eddan, handleder vid svenska skriföfningar; *Perander*, rättsfilosofi; *Schybergson*, engelska författningens historia till år 1307, Finnlands historia efter 1157.

Docenter: *Böök*, skolpedagogik, praktiska öfningar; *Palmén*, höstterminen Finnlands historiska litteratur, Nordens medeltidshistoria, vårt öfver det senare ämnet; *Tudeer*, under höstterminen Aischylos' Perser, under vårterminen Sophokles Oidipus i Kolonos, därjämte under höstt. studiet af Homeros, under vårt läsning af någon attisk prosaist; *Vasenius*, Finlands och där-efter Sverges litteratur i vårt århundrade; *Aspelin*, under höstterminen franska litteraturens historia under medeltiden, vårterminen arkitekturens teori och historia; *Wendell*, jämförande framställning af fornsvenska och fornorska språkens grammatik, Gutalag med bl. a. etymologiska jämförelser med andra indogermaniska, särskildt germaniska språk samt speciellt med hänsikt till svenska allmogemål.

Filos. fak:ns fysisk-matematiska sektion.

Professorer: *Lindberg*, växtanatomen, de odlade och nyttiga växterna, exkursioner; *Wiik*, höstterminen mineralogi, vårterminen geologi; *Lemström*, höstterminen värmelära, vårterminen optik, enskildt höstterminen potentialteorins tillämpning på magnetismen (forts. under vårt.), handleder vid de praktiska öfningarna i fysik; *Hjelt*, oorganisk experimentalkemi, organisk kemi, kemiens historia, handleder vid de praktiska öfningarna å kemiska laboratoriet; *Donner, A. S.*, allmän astrognosi med demonstrationer, handleder i astronomiska observationer.

E. o. professorer: *Sundell*, elasticitetsteori med tillämpningar, repetitionskurs i fysiken; *Norrlin*, art- och formbegreppet samt bastardläran inom växtriket; *Palmén*, de högre vertebraternas anatomi och organernas mikroskopiska byggnad, handleder vid zootomiska dissektioner; *Reuter*, Finnlands fiskfauna, arthropodernas naturalhistoria med dissektionsöfningar.

Docenter: *Wahlforss*, deltager i ledningen af de praktiska arbetena i kemiska laboratoriet; *Sahlberg*, handledning vid insekters examinering, insekternas naturalhistoria, exkursioner; *Levinen*, aritmetik, enskildt högre algebra, elementerna af differential- och integralkalkylen; *Wainio*, kurs i

kryptogamernas naturalhistoria med mikroskopiska öfningar, exkursioner; *Elfvig*, praktiska öfningar i växtanatomi, de lägre växternas naturalhistoria; *Neovius*, analytisk geometri samt differential och integralräkning, teorien för funktioner af komplex argument; *af Schultén, A. B.* oorganisk experimentalkemi, handleder vid de praktiska öfningarna.

Lektorer: *Godenhjelm*, praktiska öfningar i tyska; *Krohn*, muntliga öfningar i finska samt skriföfningar; *Florell*, praktisk undervisning i engelska språket, skriföfningar; *Biaudet*, öfningar i franska språket.

E. o. lektorer: *Paul*, enskild undervisning i teologi; *Dahlbeck*, praktisk undervisning i dubbel italiensk bokföring; *Kalm*, en genetisk, teoretisk-praktisk kurs i franska språket; *Almberg*, kurs i ungerska språket.

Exercitiimästare: *Faltin*, musikens teori; *Heikel*, gymnastikens teori.

Innehåll:

- Bonnet*: Acta Thomæ.
Skrejsrud: Basis er vor Kristentro.
Daresté: Les constitutions modernes.
Bramwell: Krankheiten des Rückenmarkes.
Gresart: Life and works of Robert Greene.
Dieterici: Arabisch-deutsches Handwörterbuch.
Müller: Eine griechische schrift über Seekrieg.
Kinch: Qvæstiones Curtianæ criticæ.
Edström: Fornfranskans e-ljud i betonad stafvelse.
Nyrop: Den oldfranske heltedigtning.
Western: Engelsk lydlære.
Berger: Det nyhögtyska uttalet.
Storm: Arkiv för nordisk filologi.
Beilstein: Handbuch der organischen Chemie.
Seubert: Handbuch der Warenkunde.
Nielsen: Reisehaandbog over Norge.
 Universitetsangelägenheter (Upsala, Stockholm, København, Helsingfors).

G. Eichler, Plastische Kunstanstalt u. Giesserei

in Gips u. Elfenbeinmasse

Berlin, W. Behrenstrasse 27

macht auf seine reiche Sammlung antiker, mittelalterl. u. mod. Statuen, Büsten, Reliefs — grosse Gemmensammlungen, Büsten von Philologen, Naturforschern, Staatsmännern u. a. ganz ergebenst aufmerksam. Ein ausführlicher Katalog gratis u. franko.

På Nordisk Revy prenumereras antingen genom posten eller bokhandeln. Pris för år (16 n:r), 3,75 (utom postarvode), för prenumeranter å tidningen Upsala 2,50.